

FORBUNDET

Norges kristelige
studentforbund

Bibelbabbel

1

*Teologisk refleksjon – samtaler om
livet i dialog med Bibelens tekster*

Utgitt av Norges Kristelige Studentforbund

Laget av Teologismia

Teologismia er en fast sammenslutning i Norges kristelige studentforbund og skal bistå organisasjonen i å nå sitt mål om å vekke og styrke kristen tro og identitet blant studenter barn og unge, ved å holde teologiarbeidet levende i organisasjonen og legge til rette for teologisk refleksjon, debatt og utfoldelse i medlemsmassen.

Redaktør: Ingvild Yrke, leder av Teologismia

Bidragstere: Torkil Hvidsten, Trond Skard Dokka, Sara Moss-Fongen, Hans Kristian Solbu, Jon Kristian Smidt, Åste Dokka, Ingvild Yrke, Hilde-Anette Løvenskiold Grüner, Bjørn Olav Grüner, Anders Mikal Holen, Beate Iren Lerdahl, Camilla Winsnes, Marte Holm Simonsen, Katrine Intelhus Lind-Solstad, Halvor Moxnes.

Kontaktinformasjon:

Norges Kristelige Studentforbund
Universitetsgata 20
0162 Oslo

Layout: Andreas Sagen
Trykk: Østfold Trykkeri AS
Opplag 2019: 100 stk
Finansiert av: K-stud, Kristelig studieforbund

post@forbundet.no
Telefonnummer: 40900662
www.forbundet.no

Leter du etter et kristent fellesskap for unge voksne og studenter? Meld deg inn på forbundet.no og finn ditt lokalforbund. Eller start en ny gruppe der du bor.

Innhold

4	Forord
5	Slik lager du en bra Bibelbabbel-kveld
6	Temakveld: Om å lese bibeltekster
10	Temakveld: Bibelsyn og bibelbruk
14	Bibelbabbel: Skapelse 1. Mosebok 1-2
16	Bibelbabbel: Syndefall 1. Mosebok 3
18	Bibelbabbel: Gud ødelegger sitt skaperverk 1. Mosebok 7,10-24
20	Bibelbabbel: Regnbuens pakt 1. Mosebok 9,8-17
22	Bibelbabbel: Guds navn 2. Mosebok 3,1-15
24	Bibelbabbel: Innflytteren som bor hos dere 3. Mosebok 19,34
26	Bibelbabbel: De ti bud 2. Mosebok 20,2-17 og 5. Mosebok 5,6-21
28	Bibelbabbel: Jesu fødsel og familie Matteus 1,18-25 og Matteus 13, 53-58
30	Bibelbabbel: Jesus og barna Markus 10,13-16
32	Bibelbabbel: Jesus og Nikodemus Johannes 3,1-21
34	Bibelbabbel: Den barmhjertige samaritan Lukas 10,25-37
36	Bibelbabbel: Martha og Maria Lukas 10,38-42
38	Bibelbabbel: Ikke herske, men tjene Matteus 20,20-28
40	Bibelbabbel: Gud og keiseren Matteus 22,17-22
42	Bibelbabbel: Brødunderet - Jesus metter 5000 Markus 6,30-43
44	Bibelbabbel: Arvesynd Romerbrevet 5,12-19
46	Bibelbabbel: Kvinner i Paulusbrevene Rom. 16,1-7, 1. Kor. 11,4-5 og 14,33-35
48	Bibelbabbel: Nattverdfellesskap 1. Korinterbrev 11,23-26
50	Bibelbabbel: Elsk deres fiender Lukas 6,27-36
53	Forfatterliste

Forord

Bibelen er en vanskelig bok. Den er umoderne, og nesten umulig for et moderne menneske å lese. Å lese bibelen kan være som å besøke et fremmed land, en fremmed kultur og et fremmed språk. Men ikke nok med det, Bibelen er en boksamling som er skrevet over en tusenårsperiode. I den er det mange land, mange kulturer og mange språk. Det er også mange sjangre, mange forfattere og mange gudsbilder. Noen av tekstene er skrevet som motsvar til de andre tekstene, og noen av tekstene er skrevet for å bekrefte. Noen tekster er muntlige fortellinger som levde i kulturen og som på et tidspunkt ble nedtegnet skriftlig. Andre tekster er skrevet til en bestemt gruppe, men har ved sin plassering i Bibelens kanon, fått et verdensvidt publikum og en allmenn verdi.

Samtidig er Bibelen verdens mest innflytelsesrike bok, og den er det viktigste fortellingsgrunnlaget for både Kirken og den kristne kulturen. Bibelen er og blir Kirkens hellige skrift. Det er i dialog med den at teologi skapes, kirken fornyes, mennesker utfordres og tro modnes. Men hvordan skal vi forholde oss til Bibelen i vår moderne tid?

Det er ikke lett å lese tekster om en hevnjerrig og krigersk stammegud som tillater etnisk rensing, om kjønnsroller og hierarkier som vi ikke liker eller såres av, om et verdensbilde vi ikke deler. Vi er barn av vår tid, og ser verden gjennom våre briller. Det kan også være vanskelig å lese tekster med idealer som vi aldri kan leve opp til, og billedlige beskrivelser av det kosmiske som både føles fremmed og fryktinngytende. Hvordan skal vi forstå og forholde oss til alt dette? Problemet kan føre oss ut i to grøfter: 1) Vi gir opp og lukker Bibelen for godt. Kanskje for å beskytte troen. 2) Vi holder oss krampaktig til tekstene og stenger av for følelser og fornuft som forteller oss at vi egentlig synes tekstene er forkastelige både moralsk og vitenskapelig.

I begge tilfellene har vi stengt ute det vi ikke skjønner, og heller ikke tatt et modent oppgjør med Bibelen som en gammel og til tider uforståelig bok. Dette er intet moderne problem, det er en tidløs menneskelig utfordring. Hvor finnes tidløse sannheter i tidsbunden litteratur? Og hvordan forholder vi oss til det som er vanskelig, utfordrende og uforståelig uten å legge bort oss selv og våre egne følelser og fornuft?

Dette bibelbabbelfeftet er skrevet med utgangspunkt i at det er mulig - og helt grunnleggende viktig - å holde tro og fornuft sammen. Det er to synsvinkler som ikke klarer seg alene, men holder best i samspill. Vi skal forholde oss kritisk til bibelens tekster. Ordet kritikk kommer av gresk og betyr å skjelne/avgjøre/dømme. Til det trenger vi å bruke både fornuft, forskning, følelser, etikk, andre mennesker og tro. Da skal du se at Bibelen er en gammel åker full av skatter, og den som leter, skal finne!

Teologismia i Norges kristelige studentforbund håper at dette bibelbabbelfeftet kan være til hjelp og inspirasjon når du nærmer deg ditt eget liv og dets eksistensielle spørsmål, samt bibelens tekster. Vi håper at oppleggene kan bli øvelser i en positiv, kritisk lesning av bibeltekster og en hjelp til kontekstuell tekstlesing.

Lykke til!

bibel&børst

bibel&brie

bibel&bål

bibel&bullshit

bibel&babbel

bibel&boller

bibel&bord-
fellesskap

bibel&badstu

**Kjært barn har
mange navn!**

En god samtale

- Sitt i grupper på 3-6 personer.
- Sitt slik at alle i gruppa ser og hører godt.
- Gjør oppmerksom på at det er lov å bytte gruppe hvis samtalen ikke fungerer eller gruppene bli ferdig til veldig forskjellig tid og noen ønsker å avslutte eller fortsette samtalen.
- Alle må ikke si noe høyt, men sørg for at alle som vil si noe slipper til.
- La Bibelbabbelopplegget være starten på en samtale som handler om ditt og deres liv. Bibeltekstene åpner for samtaler om livet her og nå. Dette er ikke en skoleoppgave med en fasit.

En god kontekst for kvelden

- Velg navn på arrangementet og hva slags setting dere vil ha bibelsamtalen i. Båltur, vors, kveldsmat, kafé osv.
- Velg bibeltekst/bibelbabbelopplegg og gi arrangementet en spennende tittel basert på temaet som det skal samtales om.
- Gjør lokalet istand til den rammen dere vil gi samtalen.
- Skal det være mat og drikke – bestem dere for om man spiser og drikker før, under eller etter bibelsamtalen.

10 bud for bibelleseren

- Start alltid med å finne teksten i Bibelen din.
- Se rundt teksten etter hvilken kontekst den står i. Lokaliser om teksten står i det nye eller gamle testamentet og om tekstutdraget er en del av en større fortelling.
- Les både bibeltekstene, spørsmålene og oppleggets tilleggstekster høyt i gruppa. Følg oppleggets rekkefølge i første omgang, men la gjerne samtalen flyte ut der dere finner noe meningsfullt å snakke om.
- Vær gjerne stille litt etter dere har lest tekstene, så alle rekker å tenke litt før samtalen starter.
- Vær obs på at bibeltekstene er skrevet i forskjellige sjangre. Kan sjangeren åpne eller lukke noen dører til forståelse?
- Vær ærlig med deg selv. Det er lov å kritisere bibelen.
- Vær modig! Våg å stå i det uforståelige, og la deg ikke friste til enkle forklaringer.
- Vær åpne! Vent med å konkludere.
- Søk visdommen, det evige mønsteret i det tidsbundne.
- Let etter kjærligheten. Der det er kjærlighet, der er Gud.

OM Å LESE BIBELTEKSTER

– et kontekstuellet og dialogisk syn på tekst og tolkning

Ord og fortellinger = livstolkning

Så langt tilbake som vi vet, har mennesker levd i og med fortellinger. Myter, sagaer, helte-dikt, sanger – i vår tid også filmer, nyhetsreportasjer, dokumentarer, vitenskapsfortellinger og mye annet. Slike fortellinger og tekster som deles med andre, er en helt vesentlig del av det som holder menneskelige samfunn og kulturer sammen: folkegrupper, nasjoner, kirker, organisasjoner. Noen slike tekster får status som hellige, «Guds Ord», Bibelen og Koranen for eksempel. Bibelen inneholder jo egentlig et mangfold av tekster fra ulike tider. I Det gamle testamentet skapelsesfortellinger, urhistorier (som fortellingene om Kain og Abel eller Abraham og Isak), poetiske tekster, lovttekster, historier om folkets vandring og lidelser og seirer, heltehistorier, profetitekster, visjoner, i Det nye testamentet jesusfortellingene, brevene osv. Det er en stor rikdom i dette mangfoldet.

Samtale i gruppa

Hvilken fortelling lever du i?

Hvilke fortellinger har påvirket ditt syn på virkeligheten?

Hvordan tror du en person som lever om 2000 år vil forstå en tekst du har skrevet? Hva må h*n gjøre for å finne mening i den?

5 påstander om tekstlesing og kontekst

1) Å lese «hellige tekster» er underlagt samme vilkår som all annen tekstlesing. For det første: Alle tekster er noen menneskers «svar» på noe i en bestemt situasjon, alltid i dialog med andre tekster og verden rundt. For det andre: Tekster får mening først i møtet med en tilhører eller leser, som godt kan befinne seg i en helt annen historisk sammenheng enn da teksten ble til. For å forstå en tekst er det altså en fordel å vite noe om hvilken sammenheng den er talt inn i, tekstens historiske kontekst, og så bør vi tenke over hvilken (eventuell) relevans eller betydning teksten kan gis i dag, vår egen historiske kontekst. I fortellingen om Jesu samtale med en samaritansk kvinne ved Sykars brønn kan det for eksempel være viktig å vite at han brøt flere tabuer i samtida da han snakket med henne, en kvinne og en samaritaner. Uskrevne lover og regler som ikke finnes i dag (til gjengjeld har vi jo andre). Mye ligger i denne dialogen mellom da og nå, en dialog som åpner for nye tolkninger, men ikke tillater en hvilken som helst tolkning.

Samtale i gruppa

Hvordan skal vi gå fram for å finne den konteksten en tekst ble skrevet i?
Hva er forholdet mellom ordene og konteksten når man leter etter mening?

2) Tekster står ikke stille med andre ord. Tekster kan leses, tolkes og brukes av nye mennesker i nye sammenhenger. Det gjelder eventyr og myter, teatertekster av Shakespeare eller Ibsen når de nyoppføres, eller Nordahl Griegs «Til ungdommen» når den synges i forbindelse med 22. juli-markeringer eller i humanistiske konfirmasjonsseremonier. Ikke minst gjelder det «hellige tekster» som Koranen og Bibelen. De har ikke én uforanderlig mening som står fast til evig tid. De forandrer seg med tid og sted og menneskers liv. De påvirkes av ulike kontekster, og kontekstene skifter. Vi oppfatter ikke alt som ligger mellom linjene i tekster fra en annen tid – ja, ikke alt som står der svart på hvitt heller for den saks skyld. Slik er det, slik må det være, det er noe av det som gjør det spennende å lese tekster fra en annen tid. Det kan kjennes befriende å se og forstå at de ulike tekstene i Bibelen faktisk er ulike og ofte motsigelsesfulle, skrevet som de er av ulike forfattere i ulike politiske og kulturelle sammenhenger. Det er for eksempel spennende å se forskjellene mellom de fire evangelistenes framstilling av fortellingen om Jesus, og ofte er det en hjelp for forståelsen av Paulus-brevene å vite hvem han (eller en av hans venner) skrev til.

Samtale i gruppa

Hva er den steingrunnen vi skal bygge troen vår på, hvis tekstene ikke står stille som fjell?
Hvordan skal vi forholde oss til at det er mye i tekstene som er skjulte for oss fordi vi lever i en annen tid?
Kan tekstene få ny mening i vår tid som den ikke hadde da den ble skrevet?

3) Bibeltekster leses, tolkes og brukes av nye mennesker i nye sammenhenger. Det er det som holder dem levende. Jesus og alle omkring ham brukte tekster fra Det gamle testamentet inn i nye situasjoner. Evangelieforfatterne Matteus, Markus, Lukas og Johannes sto i stadig dialog med eldre bibeltekster. Også de som i vår tid kaller seg «bibeltro», tolker og velger ut, selvfølgelig og nødvendigvis. (Ofte ut fra et bestemt teologisk skjema, som oppfattes som endelig og uforanderlig, uten hensyn til hvordan både tekstens og mottakernes kontekster, samfunnsforhold og tenkemåter, forandrer seg.) Ja, allerede det å forstå en tekst fra en annen tid og i et annet språk, eller å oversette den til et annet språk, innebærer tolkning: valg av ord og begrep som kanskje aldri helt fanger den meningen som grunnteksten hadde for de første mottakerne. Iblant også slik at ulike mulige oversettelser gir ganske ulik mening. I første kapittel i Johannes-evangeliet, den såkalte Johannes-prologen, stod det tidligere i den norske bibeloversettelsen: «Og lyset skinner i mørket, men mørket tok ikke imot det». Nå står det: «og mørket har ikke overvunnet det». Begge oversettelser er mulige.

Samtale i gruppa

Prøv å fortell en vits på så mange språk dere kan. Får dere frem den samme betydningen på flere språk?

Valgte dere å oversette ord for ord, eller ut i fra deres tolkning av hva poenget i vitsen er?

4) Tekster får ny betydning i nye sammenhenger. Tenk på Salmenes Bok i Det gamle testamentet (GT). Den har blitt brukt som bønnebok siden lenge før Jesu fødsel, men bruken og meningen har endret seg med kultur og situasjon. Da salmene ble skrevet ned, var de trolig mest opplevd og oppfattet som kollektive bønner, slik de fortsatt brukes for eksempel i tidebønner i klostertradisjonen, men mange kristne i dag, oppvokst som vi er i et mer individfokusert samfunn, kan lese dem som enkeltmenneskers bønner til Gud. Da Jesus på korset ropte «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?» brukte han et vers fra Salme 22 som han hadde vokst opp med som et kollektivt bønnerop, men han kunne samtidig bruke det som et rop fra et enkeltmenneske i ytterste nød. Slik brukte også afrikanske slaver i USA Bibelens fortellinger og forestillingsverden for å tolke sin egen situasjon, kollektivt og enkeltvis: «Go down, Moses!», «Swing low, sweet chariot!». I en vanlig søndagsgudstjeneste i Den norske kirke leses vanligvis tre tekstutdrag fra Bibelen: en tekst fra GT, en lesetekst fra NT (ofte fra et av brevene), og så et tekstutsnitt fra et av de fire evangeliene. Noen har valgt ut disse tekstbitene, tatt dem ut av en sammenheng og satt dem sammen med andre tekster inn i en ny sammenheng. Denne nye konteksten spiller en rolle for hvordan tekstene leses og tolkes. Tekstutdragene påvirkes både av de andre tekstene, av kirkeåret og søndagens overgripende tema, og selvfølgelig også av tid og sted og menighet. Det er ikke noe galt ved det, det kan åpne for nye og rike perspektiver på teksten. Men av og til kan en være kritisk til tekstutvalget eller til den nye sammenhengen som tekstene settes inn i.

Samtale i gruppa

Kjenner dere til eksempler på at bibeltekster har blitt plassert i nye kontekster? Politiske paroler?

Pop-sanger? Gudstjenestens liturgi? Ordtak? Skjønnlitteratur?

Hva skjer når en gammel tekst får bli fortellingen om ditt liv og din identitet?

5) Vi må tolke. Det hører til vilkårene for all lesing av tekster. Og å tolke betyr å velge: Når vi tolker en tekst, legger vi mer vekt på noe og mindre på annet. Det gjør enhver predikant i enhver andakt eller preken, uavhengig av teologisk syn. Enhver preken er en nytolking, som nettopp prøver å skape mening i dialog med en bibeltekst og menneskers liv (eller med teologi eller noe annet).

Samtale i gruppa

Hvilke briller har du på deg når du leser?

Kan ordene bli levende uten tolkning?

Øvelse: Hvilket av ordene i følgende setning lyser sterkest mot deg, hvilket ord har du valgt?

«Du skal elske din neste som deg selv»

«Guds Ord» er dialogisk

Å snakke om hellige tekster eller Guds Ord er et risikoprojekt. Det kan låse teksten i stedet for å åpne den og har ofte vært brukt av noen med makt (tolkningsmakt, definisjonsmakt) til å styre andre. Vi må vite hvordan vi kan lese og tolke disse tekstene for at de skal gi liv og mening. Kanskje er det slik at Bibelens tekster ikke uten videre *er* Guds Ord, men kan *bli* det?

Når blir en tekst «Guds Ord»? Bibelens ord er døde så lenge de bare er ord i en bok. Ord får mening først i en sammenheng og når de brukes i kommunikasjon med andre, i en situasjon, en menneskelig kontekst. «Guds Ord» er altså ikke statisk, men dialogisk i sitt vesen. Grundtvig snakket om «det levende Ord». Det blir til i møtet mellom ord og mennesker i en bestemt sammenheng. Som i Jesu møte med mennesker, f.eks. i samtalen med kvinnen ved Sykars brønn. «Jeg er den som snakker til deg», sa Jesus. Han definerte seg som en dialogpartner, og samtalen endret livet for denne kvinnen. **Teksten som sådan er ikke Guds Ord, men den kan bli Guds Ord - når den møter mennesker, og det gode skapes.**

Samtale i gruppa

Er du enig i dette?

Hvordan møter man en bibeltekst dialogisk?

Bibelens Gud er altså en dialogisk Gud, en vi kan gå i dialog med, også med våre kritiske tanker og spørsmål. Det betyr at det også er plass for de bibelkritiske tankene. Det er mye i Bibelen vi ikke uten videre kan ta til oss eller underkaste oss, for eksempel bildet av den brutale krigsguden og stammeguden i GT, en gud som står bak både ondt og godt og favoriserer noen framfor andre. Kristendom er ingen underkastelsesreligion, det gjelder også for bibellesing. Den som kalte seg «veien, sannheten og livet», var et menneske som var i bevegelse hele tida og i stadig dialog, ofte i konfrontasjon, med både religion og samfunn i samtida.

Samtale i gruppa

Hva gjør en slik måte å tenke om tekstlesing, Guds ord og Bibelen med gudsbildet ditt?

Hvilke muligheter åpner seg i et dialogisk forhold til Gud og Bibelen?

BIBELSYN OG BIBELBRUK

Samtale i gruppa

Har du hørt begrepene bibelsyn og bibelbruk før? Hva tror du de betyr?
Hvordan forholder du deg til Bibelen?

Bibelsynets historie

Striden om bibelsyn har i lang tid vært splittende i Den norske kirke, som også i mange andre kirkesamfunn. Bibelsynet har tjent som den viktigste skillemerke mellom konservative grupper på den ene side og mer liberale eller radikale på den andre. Som regel har striden vært ført som en strid mellom forskjellige «lærer» om bibelen, om dens tilkomst og egenskaper. Viktige stikkord er «inspirasjonslære» og «ufeilbarlighet».

Det er lang kirkelig tradisjon for å anse de bibelske skriftene som inspirert av Gud. Dette er allikevel oppfattet på tildels svært forskjellige måter. Tanken om at hvert eneste utsagn i bibelen ble til på direkte diktat fra Gud, dukket først opp i reformerte (kalvinistiske) miljøer på 1600-tallet. Siden en ikke kunne forestille seg at Gud tok feil, trakk en slik lære med seg at det ikke godt kan være feil i bibelen heller. Andre syn på inspirasjonen har vært åpne for at den kan inneholde feilaktige påstander. Noen har også hevdet at Gud direkte ønsket at det skulle stå ting der som umulig kunne ha skjedd bokstavelig. Slike umuligheter skulle lære leserne å lese billedlig, finne overført mening. Et klassisk eksempel fra oldkirka gjaldt skapelsesfortellinga og de sju dagene. Kirkefaderen Origenes argumenterte omlag slik: Siden det er absurd å hevde at skapelsen hadde skjedd på sju dager, måtte den mening Gud ville vi skulle finne, være av symbolsk karakter.

I og med den naturvitenskapelige revolusjonen ble det vanlig å håndtere «feil» på en litt annen måte. Da opererte man med en arbeidsdeling mellom Guds to bøker, naturen (som Gud hadde skapt) og bibelen (som Gud hadde inspirert): Guds makt lærte man å kjenne i naturens bok, Guds vilje fant man i Bibelen. Bibelen skulle altså ikke leses som lærebok i naturvitenskap, men i spørsmål om moral og frelse. At den vitterlig tok feil om en del naturforhold, spilte ingen rolle for dens etiske og religiøse troverdighet. Feilene om den sedvanlige naturvirkeligheten kunne man også forklare med at framstillingsmåten i Bibelen naturligvis måtte være tilpasset det språk og de forståelsesformer som rådde grunnen hos det opprinnelige publikumet. Eksempelvis hevdet Newton at Moses (som han feilaktig trodde hadde skrevet Mosebøkene) utmerket godt visste at den materielle virkeligheten, også menneskekroppen, var sammensatt av atomer, men for å bli forstått av sine samtidige, skrev han i stedet at Gud skapte mennesket av «støv fra jorden» (1 Mos 2,7).

Viktig som diskusjonene om bibelsyn har vært, spørs det allikevel om man ikke begynner i feil ende om man tar *utgangspunkt* i de tradisjonelle læresetningene om bibelen.

I Den norske kirkes bekjennesskrifter fins det faktisk ikke noen artikkel om «bibelsyn». Det kan tas som et hint om at bibel-*bruk* var langt viktigere for reformatorene enn teoretiske læresetninger om bibelen. Luthers mange utsagn – og slagord – om bibelen fikk allmenn tilslutning blant protestantiske kirkesamfunn, men ofte har man, også innen lutherdommen, oversett at de primært dreide seg om bibel-*bruk*, om leserholdninger til bibelen og lydhørhet overfor dens innhold. Det som seinere utviklet seg som forskjellige bibelsyn, kan best forstås som implikasjoner av de sprikende måtene folk innen forskjellige tradisjoner praktisk omgikk bibelen på. Og her er det virkelig et stort tilfang av forskjellige lærer og praksiser. Å studere praksisene er mer interessant enn å strides om læresetningene. Hvem er det gitt å tolke, lek, lærd, geistlig? Når og i hvilken kontekst er det bibelen fortrinnsvis brukes? Hva, hvilket utvalg av tekster, er det som regelmessig tolkes? Hvordan håndteres spenningene i bibelen? Hvilken rolle spiller enkeltvers i forhold til de større tekstlige sammenhengene? Med henblikk på hvilke spørsmålsoråder tolkes det, den historie det fortelles om, fortellingenes karakter eller tilkomsthistorie, evige sannheter, egne eksistensielle valg? Hvilke praktiske konsekvenser får tolkningene?

Samtale i gruppa

Kan du kjenne igjen noe av de historiske samtaleene om Bibelen i din egen virkelighet?
Hva har formet ditt bibelsyn og din bibelbruk?

Bibelen = Bøkene

Bibelen (av *biblia*, flertall av *biblos* som betyr bok) er som kjent en samling av forskjellige skrifter. De har blitt til gjennom et tusenårig tidsrom, ofte med et langt muntlig forstadium for hvert enkelt av dem. De spenner over et vidt register av sjangre, og avtegner både en etisk og en religiøs utvikling, til og med når det gjelder gudsnavn og gudsbilde. Det fins ikke en stabil, uforanderlig teologi i bibelen. Flere viktige begivenheter er omtalt i forskjellige skrifter, til dels med ganske store forskjeller når det gjelder innhold og vurderinger. Bibelen er en spenningsfylt boksamling. Det mest akutte spenningsnivået ligger i forholdet mellom de to hovedgruppene av skrifter, Det gamle og Det nye testamentet. Ordet «testamente» betyr her det samme som «pakt». Det som skjedde i og med Jesus Kristus, ble tolket av de første kristne som en radikalt ny paktslutning fra Guds side, det var den som gjorde at den hittidige pakten nå måtte oppfattes som gammel.

Samtale i gruppa

Hvordan forholder du deg til Bibelens mangfold av gudsbilder, sjangre, tidsepoker, kulturer og teologi?

De første kristnes forhold til Bibelen

Det store paradokset er at de første kristne lenge ikke hadde noen egne hellige skrifter, ingen skrifter der deres egen tro kom direkte til uttrykk, men fortsatte å bruke den gamle jødiske skriftkanon. Den var de fortrolige med, og i den fant de stoff, forventninger, uoppfylte løfter, idealskikkelser, som hjalp dem med å sette ord på det nye de hadde funnet i Kristus. Men samtidig hadde deres møter med den levende Jesus Kristus, først og fremst i gudstjenestens forkynnelse, bønner og sakramenter, gitt dem radikalt nye forutsetninger for å tolke det de leste i de gamle skriftene. I spenningen mellom det gamle og det nye oppsto det et dobbelt bytteforhold der det nye ble tolket ved hjelp av det gamle og det gamle i lys av det nye. I de gammeltestamentlige skriftene var Kristus skjult, ikke åpenbart til stede. Han var der på samme måte som skatten i åkeren – som det gjaldt å oppspore. Men hadde man ikke mer direkte tilgang til Kristus i gudstjenesten? Jo, det hadde man. Men denne Kristus ville ikke være til å begripe, om han ikke også var skjult til stede i det de kjente fra før, altså i de gamle, og på mange måter foreldede, hellige skriftene.

Seinere kom egne kristne skrifter til og et utvalg av disse fikk langt om lenge kanonisk status – ved siden av de gamle jødiske. Her ligger det neste store paradokset. Stoffet i de gamle fortellingene kunne jo ha blitt med i omskrevet form, slik kirka nå tolket dem. Koranen representerer en slik omskrivningsløsning. Den er følgelig et langt mer enhetlig skrift enn bibelen. Men kirka valgte å beholde de gamle skriftene i deres førkristne form – uten å kristianisere dem. Den dobbeltkanon som ble resultatet, foreviget spenningen mellom gammelt og nytt, førkristent og kristent. Det betyr at fenomenet tolkning inngår i selve kristendommens grunnlag. Tolkning er ikke bare en oppgave som venter oss – det fins ingen kristendom som ikke allerede bygger på, og er, tolkningsprosesser.

Samtale i gruppa

Hvordan er forholdet mellom Kirke og Bibel? Hva bygger på hva, for to tusen år siden og i dag?

Evangeliene i en særstilling

Blant de nytestamentlige skriftene står evangeliene i en særstilling. Disse gjengir muntlige tradisjoner som er slepet til gjennom gudstjenestelig bruk. Det er levende menigheter som har skriftliggjort det evangelium som «egentlig» var knyttet til muntlig formidling og rituelle praksiser. (Det samme gjelder en god del av stoffet i brevlitteraturen.) Dette «egentlig» har en historisk betydning, at det *først* var muntlig, men også en aktuell, at kirka har oppfattet skriftene som *intensjonelt* muntlige. Det vil si at de er anlagt på igjen å lyde, bli adressert og applisert. At evangeliets vesen er å være levende tiltale til bestemte mottakere, kan kaste lys over det merkelige forhold at vi fikk fire evangelie-skrifter, og ikke en autorisert, objektiv framstilling av Jesushistorien. Dengang som nå var mottakerne forskjellige. De fire evangeliene representerer fire tolkninger av Jesus-historien, hver av dem på sine premisser og adressert til forskjellige mottakere med forskjellige forutsetninger for å ta imot og forstå.

De fire evangeliene er forskjellige på mange måter, både når det gjelder hendelsesforløp og tolkninger. Mye er de allikevel felles om. Det gjelder blant annet begivenhetene i Jesu siste uke, og det gjelder ikke minst deres *holdning* til ham de skriver om. Alle er skrevet i tro og tilbedelse – og de er skrevet til tro og tilbedelse.

Samtale i gruppa

Dette reiser et viktig spørsmål. Som andre fortellinger framstiller evangeliene karakterer og et hendelsesforløp – og de gjør det på bestemte måter, fra et bestemt ståsted, med forskjellige holdninger til det de framstiller. Men når vi leser, hvor viktig er måten det blir fortalt på i forhold til det som det fortelles om?

Vi lever i en skriftkultur. Hvordan endres forholdet til Bibelen fra en muntlig kultur til en skriftlig kultur?

Historisk-kritisk bibellesning

Nyere bibelvitenskap (fra 1800-tallet av) har vært sterkt historisk orientert. En har søkt å komme bakom fortellingene for å finne ut hva i dem som virkelig skjedde, og hva som er legendarisk, partisk framstilt eller på annen måte lite å stole på. Denne bakenforinteressen toppet seg i fokuset på «den historiske Jesus». Innen den klassiske liberale teologien mente mange at når man hadde funnet ham, hva han faktisk hadde sagt og gjort, da hadde man også funnet fram til den opprinnelige kristendommen, og tekstenes mer eller mindre tvilsomme vitnesbyrd om ham ble dermed et tilbakelagt stadium. Å bruke bibelskriftene som kilde til den historiske Jesus er både en mulig og interessant lese måte. Men kan man virkelig finne hva *kristendom* er på denne måten? Kristendom må på en eller annen måte dreie seg om Jesu *betydning*. I seg selv har historiske fakta ingen betydning. Det fins ingen betydning uten i form av betydning *for noen*. Evangeliene representerer et utvalg av slike «noen» som Jesus hadde betydning for. Må vi ikke si at Jesus, bortsett fra slike betydninger som evangeliene er eksempler på, ville ha vært betydningsløs?

Hvis dette er riktig, må det føre til respekt for fortellernes fortellingsmåte og for deres holdning til ham de forteller om. Det betyr ikke at historiske spørsmål blir uviktige, men for troen blir den historiske Jesus viktig *slik han er sett og tolket* av evangelistene. Og der er vi altså velsignet med en bukett av forskjellige Jesuser i samme vase. En oppmerksom leser vil se dette som et inviterende mangfold.

SKAPELSEN

Finn teksten i Bibelen og les den høyt i gruppa: 1. Mosebok 1-2

Samtale i gruppa

- Hva er din første reaksjon etter å ha hørt/lest denne lange teksten?
- Hvilket verdensbilde tegnes opp (bokstavelig talt) i skapelsesfortellingene?
- Opplever du at det er en konflikt mellom skapelsesfortellingene og moderne vitenskap (Big bang)?
- Hva er de viktigste forskjellene mellom første og andre (fra v.4 i kap. 2) skapelsesfortelling?

Les videre i gruppa

Bibelen starter med to svært forskjellige fortellinger om hvordan livet og verden ble til. I den norske oversettelsen kommer det bl.a. til uttrykk i at skaperen kalles Gud (Elohim) i første fortelling og Herren Gud (Jahve) i andre fortelling. Helt fra starten ser vi på den måten at Bibelen er en samling av forskjellige kilder og forskjellige bøker fra forskjellige tider og steder som etter hvert er blitt redigert sammen. Tekstene åpner altså selv for mangfold.

Skapelsesfortellingene i Bibelen skiller seg fra mange andre urgamle skapelsesfortellinger særlig på to måter: 1. At de ikke ser på den fysiske verden som negativ eller ond og 2. at verden ikke blir skapt etter en mytologisk kamp der helten lager verden av den nedkjempede fienden (f.eks. en drage eller et annet urvesen). Poenget i våre fortellinger er at verden og livet er godt. I den første fortellingen blir verden til ved Guds ord, i den andre fortellingen ved at Gud lager liv av det livløse. Gleden ved livet kommer tydelig til uttrykk i begge fortellinger.

Det er sannsynlig at den første fortellingen er blitt til i et område der vannet var en trussel. Kanskje i nærkontakt med Eufrat og Tigris. Vannet må bort, for at livet skal kunne vokse fram. I den andre fortellingen er det ørkenen som er utgangspunktet, kanskje Sinaiørkenen. Der må det vann til for at det skal bli liv. Mennesker har sett seg rundt og beskrevet hvordan livet får utfolde seg, og så har de tenkt og sagt: Gud. Det er som om vi skulle beskrevet våren hos oss, når snø og is smelter. Tekstene er ikke tenkt som reportasje om hvordan verden startet, men om hvordan livet er, og at det er Gud som vil livet og at det gode kommer først.

Samtale i gruppa

- Hva betyr det at mennesket er skapt i Guds bilde (1 Mos 1,26-27)?
- Hvordan skal vi forstå forholdet mellom mannen og kvinnen slik det er beskrevet i den andre skapelsesfortellingen (1 Mos 2,21-23)?
- Hva sier skapelsesfortellingene om menneskets forhold til naturen?

Les videre i gruppa

Begge fortellingene har menneskets betydning og plassering i livet og skaperverket som hovedperspektiv i sine budskap.

Et viktig poeng var å frigjøre menneskene fra angst for naturkreftene. Naturen er ikke guddommelige eller humørsyke eller onde krefter som menneskene må frykte og bøye seg for. Skaperverket er natur som menneskene skal ha frihet til å dyrke og glede seg over og bruker til beste for hverandre. Dette er det viktig å ha med seg når vi i dag leser at menneskene skal «legge jorden under oss og råde over alt liv som finnes på jorden».

Det er neppe tilfeldig at den industrielle revolusjon og utviklingen av moderne vitenskap har skjedd først og fremst innenfor den vestlige og såkalt kristne del av verden, og at det har sammenheng med tankegangen i skapelsesfortellingene. Det kan vi ikke snakke oss bort fra. Men da er det også viktig å huske på hvor få menneskene var og hvor overveldende naturen opplevdes for menneskene når vi går 2500 år tilbake i historien.

«Herske-tankegangen» må da kritiseres med utgangspunkt i andre moment i teksten. Og den andre skapelsesfortellingen representerer da et viktig korrektiv. Der er menneskets primære oppgave «å dyrke og passe på hagen». Mennesket er først og fremst gartner, og en god gartner steller godt med det som vokser og lever.

Fellesskap er også et viktig poeng i den andre skapelsesfortellingen: «Det er ikke godt for mennesket å være alene». Livet er ikke et soloprojekt, men å høre til sammen med andre.

Skapelsen av kvinnen kan oppfattes som at mannen er primær og kvinnen sekundær, men den kan også leses slik at mannen og kvinnen er av samme slag og derfor er jevnbyrdige.

Hersker-motivet er knyttet til at mennesket er skapt i Guds bilde. Å være skapt i Guds bilde må bety å være i slekt med eller ligne på Gud på en eller annen måte. Derfor må det også bety at mennesket skal ha noe av den samme gleden over det gode og det vakre i livet, og å ta vare på det. Derfor ligger det et klart moment av ansvar knyttet til det å være menneske.

Samtale i gruppa

«I begynnelsen» – hvilke andre perspektiv enn tidsperspektivet kan ligge i det uttrykket?

På hvilke måter opplever du særlig livets godhet og skjønnhet?

Hvordan kan skapelsesfortellingene inspirere til engasjement for miljø og klima?

SYNDEFALLET

Finn teksten i Bibelen og les den høyt i gruppa: 1. Mosebok 3

Samtale i gruppa

Hvis du skulle vært med i ei teatergruppe som skulle sette opp dette stykket, hvilken rolle ville du helst spille, og hvilken ville du helst slippe?

Hva er det som, i følge denne fortellinga, er selve *synden*?

Hva slags gudsbilde hører/leser du i denne teksten?

Les videre i gruppa

Syndefallsfortellingen er en klassisk myte og er en del av det vi kaller Bibelens urmyter (1. Mosebok kap.1-11). Ordet «myte» betyr fortelling, og opprinnelig er myter fortellinger om guder og/eller overnaturlige skikkelser. Mytene kan oppleves og forstås på mange plan: som uttrykk for tro, som kulturell hukommelse, som enkeltstående tablå, som livserfaringer, som psykiske symbolreiser osv. Myten skildrer altså ikke noe som faktisk har hendt, men det betyr likevel ikke at myter ikke er eller kan være sanne. Vi må forstå mytene som fortellinger som skal beskrive eller forklare hvordan verden og livet er. De skal være hjelp til å tolke livet. Derfor må vi forstå de bibelske mytene mer som trosbekjennelser enn som referat av faktiske hendelser.

Myten skal ikke i for stor grad tolkes ned i detaljer og enkeltheter, - som f.eks. om det er riktig at slangen er den slueste eller ondeste skapningen i verden. Myten beskriver heller en overordnet livsfølelse eller livsforståelse med bakgrunn i konkrete menneskelige erfaringer (at fødsler er smertefulle, at arbeidet er slitsomt, at slanger ikke har føtter, men må kripe på buken osv.) Det spørsmålet vi stiller til myten er altså ikke: «har dette hendt?» eller «kan dette virkelig stemme?», men «hvorfør fortelles dette?» og «hva kan denne fortellingen bety?».

Syndefallsmyten er en direkte fortsettelse av skapelsesmyten i kap. 2: Menneskelivet er vakkert og godt, men det er ikke bare det: det fins også svik, smerte, angst osv. Igjen er det tolkning av *menneskets* livsvilkår som står i sentrum.

Samtale i gruppa

Kjenner dere til andre fortellinger i Bibelen, både i GT og NT, som kan kalles myter eller som har mytiske trekk?

Myter er livstolkning, – har dere eksempler på myter fra vår egen tid som er med på å prege livene våre?

Les videre i gruppa

Når vi i myten snakker om «mennesket» eller «menneskene», må vi ikke forstå det alt for individuelt, men som uttrykk for hvordan det er å være menneske, både i fellesskap og hver for seg. Legg merke til at personene ikke omtales som Adam og Eva, men som «mannen» og «kvinnen», for å få fram det allmenne og fellesmenneskelige i myten. Det handler ikke om «de to første menneskene i verden», for alle vet jo at de aldri har eksistert i den forstand. Det handler om oss.

«Dere vil bli som Gud» (v.5). Det er menneskets hovedfristelse og grunn synd, - å ville gjøre seg selv til Gud. Det er antagelig ikke mange vanlige mennesker som går rundt og streber etter å ville bli gud. Men det å «være gud» er å ha makt, å være herre over livet. Derfor er det å tilta seg en makt over mennesker og over annet liv man ikke har rett til, - en makt som hemmer og undertrykker andres liv og livsutfoldelse, det er å falle for selve fristelsen.

Utfordringen for menneskene er at det på tilsynelatende er liten forskjell på å være «skapt i Guds bilde» og å ville «bli som Gud», men at det faktisk er forskjellen mellom godt og ondt.

Den mest grunnleggende konsekvensen av fallet er skammen: «Jeg ble redd fordi jeg er naken, og jeg gjemte meg.» (Se kap. 2,25 og 3,7) Skyld handler først og fremst om det mennesket gjør, mens skammen handler om hvem man er. Fallet fører til at umiddelbarheten blir brutt. Både forholdet mellom mennesket og Gud og forholdet menneskene i mellom.

Syndefallsmyten får også fram det klassisk menneskelige i at vi i stor grad finner gode grunner eller unnskyldninger for det vi gjør eller lar vær å gjøre. Her konkret ved at vi peker på andre (v.12-13): Mannen skylder på kvinnen, og i neste omgang på Gud selv («kvinnen som du ga meg»), og kvinnen skylder på slangen. Her aner vi også spenningen mellom det personlige ansvar/egen skyld og tanken om at syndefallet er menneskets skjebne og ikke er noe vi kan komme utenom («syndens makt»).

Samtale i gruppa

«Dersom jeg har såret noen, beklager jeg det.» Dette er noe vi kan høre både i offentlig og privat samtale. Hvordan innrømmer vi vår skyld?

Kvinnen og mannen var ulydige mot Herren Gud. Er det et mål at folk skal være lydige?

Skam er et vanskelig tema. Er skam bare noe vi skal frigjøre oss fra, eller er det noe sant menneskelig ved det å skamme seg?

GUD ØDELEGGER SITT SKAPERVERK

Fortellingen om Noah strekker seg over kapitlene seks til ti i Første Mosebok. Vi deler fortellingen i to, og dette opplegget handler om kapitlene 6-7. Det er den delen fram til alle drukner og når arken akkurat er sjøsatt. Vil man lese en kort tekst, anbefales 1. Mosebok 7,10-24.

Finn bibelteksten i Bibelen og les den høyt i gruppa: 1. Mosebok 7,10-24

Samtale i gruppa

Dette er en fortelling mange kjenner fra barnebibler. Kan du gjenfortelle noe du husker fra en barnebibel eller annen forkynnelse om Noah?

Hvordan ser du for deg selve arken?

Har du sett noen illustrasjoner som framstiller arken?

Les videre høyt i gruppa

Noah-fortellingen er (i motsetning til f. eks. Jesu lignelser) er egentlig en svært lang tekst. Skal man trenge dypt inn i teksten, og ta på seg de akademiske brillene, er det derfor mye fakta å forholde seg til. Fortellingen om Noah er en av de aller mest gjenfortalte fortellingene fra Det gamle testamentet. Den er ekstremt populær i barnebibler – antageligvis fordi den handler om dyr.

Selve historien er jo svært dyster og budskapet er tungt. Men derfor er det viktig at vi som studenter har et kritisk blikk på teksten. Ikke minst fordi gudsbildet Noah-fortellingen presenterer, må sies å være problematisk. Vi har å gjøre med den gode skaperguden, men plutselig skal alt det skapte ødelegges. En familie favoriseres og resten druknes.

Første Moseboks første elleve kapitler kalles urhistorien og regnes av de fleste forskere som mytologisk stoff. Antageligvis tok ikke den opprinnelige målgruppa disse fortellingene bokstavelig. Husk: Våre idealer om sannhet og historisk-kritisk metode oppsto mye senere. Glem derfor problemstillinger fra naturvitenskap og historiefaget. Dette handler om livets store spørsmål!

Det blir riktigere å tenke på dette som f. eks. våre forfedres fortellinger om stjernebilder. Temaene fra Bibelens urhistorie er gjenkjennelig fra mange andre religioner/kulturer: Hvor kommer vi fra? Hvorfor finnes ondskap? Hvordan ønsket Gud å ordne verden? Vi ser klare «rester» av en samtidig religion i 6. 1-4, om menneskedøtre og kjemper. Akkurat som i dag, påvirket mennesker fra ulike kulturer hverandre.

Fortellingen om da Gud bestemte seg for å ødelegge skaperverket, har mange likhetstrekk med den skapelsesberetningen vi finner i Første Mosebok 1,1 - 2,3: Alt som ble skapt og nå skal ødelegges, ramses

1. Mosebok 7,10-24

opp og benevnes på samme måte som da det ble skapt. Tallet sju er viktig, og ukas sju dager. I motsetning til mange barnebibel-framstillinger, ber Gud om *sju par* av de fleste arter, ikke ett (7,2-3). Gud taler til Noah slik han talte til Adam. Ordet vi oversetter med *storflom*, er det samme som *himmelhavet* Gud ordner i 1. mos 1,7. Målet med handlingen er ordning, forplantning og vekst.

Men, stakkars Gud. Det hadde gått så galt! Alt som ble skapt, hadde vært overmåte godt. Men ondskapen vokste gradvis fram på jorda. Menneskene sluttet å gjøre det gode. Eller, de begynte vel aldri med det. Allerede i andre generasjon drepte Kain sin bror Abel. Fortellingen om Adam og Eva i Edens hage (1. mos 2,4 – 3,24) er i barnebibler ofte plassert som begynnelsen på den synden menneskene på Noahs tid lider under. Men som teologisk interesserte studenter, må vi merke oss at Adam og Eva i Edens hage sannsynligvis er skrevet av en annen forfatter enn fortellingen om Gud som skaper verden på sju dager.

Sannsynligvis henger fortellingen om de sju dagene sammen med Noah, men egentlig ikke sammen med Adam og Eva. Dette er i Bibel 2011 markert ved oversettelsen av de hebraiske gudsnavnene. Adam og Evas gud kalles i Edens hage «HERREN Gud», mens guden ellers heter enten «HERREN» eller «Gud.» Forvirret? Det er greit! Meningen med denne bakgrunnsinformasjonen er å virvle opp i barnebiblens forenklete framstillinger av urhistorien. Den har nemlig drept manges barnetro!

Skapelse, synd og storflom er temaer som diskuteres videre gjennom hele Bibelen og av kristne (og andre troende) gjennom alle tider. Første Mosebok er en bok som Jesus og f. eks. Paulus stadig henviser til. De tolket tekstene fra sitt ståsted og for sine tilhørere, men hvordan skal studenter i Forbundet lese tekstene i dag?

Samtale i gruppa

Hva vil det si at noe i Bibelen er sant?

Hva slags gudsbilde kommer til uttrykk i fortellingen om Noah?

Hvordan er urhistorien verdifull for kristne i dag? (eller: er den ikke lenger det?)

REGNBUEENS PAKT

Fortellingen om Noah strekker seg over kapitlene 6-10 i 1. Mosebok. Vi deler fortellingen i to, og dette opplegget handler om kapitlene 8-10. Det er den delen som handler om hva som hendte underveis og etter oversvømmelsen. Vil man lese en kort tekst: 1. Mos 9,8-17.

Finn bibelteksten i Bibelen og les den høyt i gruppa: 1. Mosebok 9,8-17

Samtale i gruppa

Hva forbinder du med regnbuen?

Hva slags assosiasjoner får du til ordet pakt?

Har du hørt fortellingen før?

Les videre høyt i gruppa

Fortellingen om regnbuens pakt er andre del av fortellingen om storflommen, da Gud bestemte seg for å ødelegge alt det skapte. Nå er vi på andre siden av flommen. Dyr og mennesker går ut av arken. Hva vil Gud gjøre nå?

Første Moseboks første elleve kapitler kalles urhistorien og regnes av de fleste forskere som mytologisk stoff. Antageligvis tok ikke den opprinnelige målgruppa disse fortellingene bokstavelig. Husk: Våre idealer om sannhet og historisk-kritisk metode oppsto mye senere. Glem derfor problemstillinger fra naturvitenskap og historiefaget. Dette handler om livets store spørsmål!

Det blir riktigere å tenke på dette som f. eks. våre forfedres fortellinger om stjernebilder. Temaene fra Bibelens urhistorie er gjenkjennelig fra mange andre religioner/kulturer: Hvor kommer vi fra? Hvorfor finnes ondskap? Hvordan ønsket Gud å ordne verden? Vi ser klare «rester» av en samtidig religion i 1.Mos. 6,1-4, om menneskedøtre og kjemper. Akkurat som i dag, påvirket mennesker fra ulike kulturer hverandre.

Slik fortellingen om storflommen speiler den ene fortellingen om skapelsen (1. Mos 1,1 – 2,3), bare omvendt, er historien om regnbuens pakt på en måte fortellingen en gang til. Det første mennesket i 1. Mos 1,28-29 får nøyaktig samme beskjed som Noah får i 1. Mos 9,1-3: «Vær fruktbare, bli mange og fyll jorden!» Nå skal det være en ny start. Menneskeslekten får en ny sjanse. Jorden er ny.

Ordet pakt er et nøkkelord i teksten. Pakten i gammeltestamentlig forståelse var fundamentet for samfunnet. Å inngå en pakt med noen, er å inngå en avtale med gjensidige avtaler og forpliktelser. En pakt kunne ikke brytes. Brudd kan gi grunnlag for straff.

1. Mosebok 9,8-17

Når Gud inngår en pakt med menneskene, er maktforholdet skjevt. Menneskene kan jo ikke straffe Gud. Men det helt spesielle med denne pakt, er at Gud ikke krever noen innsats tilbake. Regnbuens pakt kunne derfor vært slutten på alle bibelske bilder av en straffende gud. Sånn ble det jo ikke. Det er ikke så mange sider videre vi skal bla, før Gud igjen favoriserer og straffer mennesker.

De andre paktene Gud inngår med mennesker i Det gamle testamentet, krever en lydighet og spesiell samfunnsordning i bytte mot de godene og den beskyttelsen Gud tilbyr.

Guden som oppretter regnbuens pakt, er den samme som akkurat utslettet alt liv på jorda. En snill gud er det altså ikke, uansett hvor fin regnbuens pakt er. Gudsbildet i urhistorien er komplisert!

I møte med klimaendringene, er det likevel mange som henter fram nettopp regnbuens pakt. Gud har jo inngått denne pakt i 1. Mos 9,11: «Aldri mer skal en storflom komme for å ødelegge jorden.» Det er et svært konkret løfte! Utfra det kan man tolke at klimaendringene ikke er en form for straff fra Gud. Det er i så fall en slags straff menneskeslekten kollektivt har påført seg selv.

Samtale i gruppa

Selv om Gud ikke *krever* noe tilbake i regnbuens pakt, er det likevel en pakt vi kan bryte?

Kan fortellingen om arken og regnbuens pakt gi oss noe trøst i klimakrisen?

Har regnbuen fra denne fortellingen noe å gjøre med regnbueflagget til LHBT-bevegelsen?

GUDS NAVN OG MOSES KALLELSE

Finn bibelteksten i Bibelen og les den høyt i gruppa: 2. Mosebok 3,1-15

Samtale i gruppa

Hva handler denne teksten om? Hva i fortellingen har du bitt deg merke i?

Hvem er personene i denne teksten?

Hva kan dere om resten av fortellingen om Moses?

Les videre høyt i gruppa

Israelsfolket var slaver i Egypt (kap. 1,8-14). Israelitter og egyptere hadde levd fredelig og harmonisk sammen. Så døde den regjerende kongen i Egypt, farao, og en ny konge kom på tronen. Han var redd for at israelittene skulle bli for mange, og søkte derfor å begrense fødselstallet ved å legge hardt tvangsarbeid på dem. Moses var en av dem som likevel vokste opp.

Den brennende tornebusken bør ikke forklares som et naturfenomen, men innenfor tekstens litterære ramme som en genuin gudsåpenbaring. Herren har nå bestemt at han vil fri israelsfolket fra slaveriet, med henvisning til hans pakt med folkets stamfedre, Abraham, Isak og Jakob (1 Mos 12,3; 26,4; 28,14; 2 Mos 2,24), og vil kalle Moses til å føre folket ut av Egypt.

Samtale i gruppa

Hva slags gudsbilde finner vi i denne teksten?

Hvordan vil dere beskrive relasjonen mellom Moses og Gud i teksten?

Hvordan skal Moses i denne teksten forholde seg til det hellige? Er dere vant til å tenke på hvordan dere forholder dere (eller ikke forholder dere) til noe som hellig?

Når vi leser denne fortellingen i Norge i dag – hvem ville fått rollen som Moses?

Les videre høyt i gruppa

Kjernen i teksten er vers 13-15, åpenbaringen av Gudsnavnet. Moses spør etter Guds navn og får det kryptiske svaret «Jeg er den jeg er (hebr. EHJEH ASJER EHJEH)», «... Jeg er (EHJEH) (har sendt meg til dere) ... Herren (JHVH), fedrenes Gud osv». I Israel og dets omverden var en persons navn og identitet nært knyttet sammen. Navnet og dets betydning karakteriserte og sa noe om personens natur og vesen. Det var kun det som hadde en benevnelse eller et navn som hadde eksistens. Gudsnavnet JHVH «Herren», forklares her som en form av verbet HAVA/HAJA, «å være». Slik oppstår et ordspill der EHJEH blir en elegant og raffinert henspilling på navnet JHVH. Dette navnet brukes utelukkende om

2. Mosebok 3,1-15

Israels Gud, først og fremst i forbindelse med hans handling med Israel og i Hans åpenbaring for og gjennom dette Folket. Dette er også det eneste Gudsnavnet i Det gamle testamente som blir formidlet ved en egen åpenbaring.

I skarp kontrast til vår tekst står Herrens reaksjon på Israels frafall, i Hos 1,9: «Herren sa: "dere er ikke mitt folk!... jeg er ikke (LO EHJEH) her for dere"».

Samtale i gruppa

Hva betyr tydingen av Gudsnavnet for innholdet i teksten?

Hvilke navn er du vant til å bruke om og til Gud?

I denne teksten er det Gud selv som definerer sitt navn. Hva gjør vi når vi setter navn på hverandre, og når vi setter navn på oss selv? Kan vi sette navn på Gud?

Les videre høyt i gruppa

I Det nye testamente identifiserer Jesus seg ved sine «Jeg er»-utsagn med den Herren som åpenbarte seg for Moses i Det gamle testamente, slik som i Joh 6,35; 8,12; 10,7; 11,25; 14,6; 15,1. I en særstilling står Joh 8,24-28.

Samtale i gruppa

På hvilken måte gir Jesus nytt innhold i Guds navn med sine «Jeg er»-utsagn?

Hva sier Jesus om sin egen identitet ved å bruke «Jeg er»-utsagn?

Hvilken betydning har Guds navn for vårt forhold til Gud som kristne og som kirke i dag?

INNFLYTTEREN SOM BOR HOS DERE

Finn bibelteksten i Bibelen og les den høyt i gruppa: 3. Mosebok 19,34

Samtale i gruppa

Hvilken relevans har dette bibelverset i dag?

Er det rimelig å se dette bibelverset i sammenheng med dagens flyktning- og innvandringssituasjon? I så fall på hvilke måter?

Er det riktig å bruke bibelske argumenter i politiske spørsmål, som for eksempel om flyktning- og asylpolitikk?

Les videre i gruppa

Teksten er hentet fra 3. Mosebok. Denne boka er en eneste lang oppramsing av regler og forskrifter. Boka har kanskje vært en slags håndbok for prester, der hundrevis av ritualer og leveregler utlegges. Husk at dette ikke er et sekulært samfunn, og religiøse leveregler og lover er stort sett det samme, så i tillegg til å være «prestens håndbok», er dette samtidig det vi i dag ville sett på som «Judeas lover», religiøse forskrifter, praktiske råd og moralsk veiledning. I gammeltestamentlig tid smeltet alt dette inn i hverandre uten at det var noen klare skiller. Til syvende og sist var det Guds vilje som gjaldt, og for menneskene var det både dumt og ondt å forbryte seg mot denne.

Mange av reglene i 3. Mosebok høres umiddelbart riktige og gode ut for oss i dag. Man skal for eksempel dele med de fattige, ikke stjele, ikke lyve, og ikke legge snublestein i veien for den som er blind (3. Mos 19,14).

Andre regler er det veldig få kristne som bryr seg om i dag: For eksempel at «Dere skal ikke runde av håret på sidene og rake skjegget i kantene» (3. Mos 19,27). Eller at «Når noen forbanner sin far eller sin mor, skal han dø.» (3. Mos 20,9)

Samtale i gruppa

Kan vi si at kravet om å elske innflytteren er et krav til oss – om vi samtidig klipper håret på sidene og avviser dødsstraff for å forbanne sine foreldre? Kan vi si at noen regler fortsatt er gyldige, mens andre ikke er det?

Hvis ja – hvorfor og hvordan? Hvordan velger vi hvilke som er relevante og hvilke som ikke er det?

Les videre i gruppa

Kravet om å behandle innflyttere rettferdig og godt går igjen flere steder i Det gamle testamente. Ofte er begrunnelsen at «dere har selv vært innflyttere i Egypt», f.eks:

«Du skal ikke undertrykke og ikke gjøre urett mot en innflytter, for dere har selv vært innflyttere i Egypt.» (2 Mos 22,21)

«Du skal ikke undertrykke en innflytter! Dere vet hvordan det kjennes å være innflytter, for dere har selv vært innflyttere i Egypt.» (2 Mos 23,9)

Henvisningene til da israelittene var «innflyttere i Egypt» er en henvisning til de århundrene da de etter tradisjonen levde som slaver i Egypt. Utvandringen fra Egypt (og overtakelsen av «det lovede land», Kanaan) var israelittenes store frigjøringsfortelling.

Samtale i gruppa

Hvordan skal vi forstå henvisningene til israelittenes slaveri i Egypt som begrunnelse for å behandle innflytterne godt?

Israelittene var ikke bare var «innflyttere», men også slaver, i Egypt. Har dette noe å si for hvordan vi leser tekstene om behandlingen av innflytterne? Har disse tekstene noen politisk relevans i dag? I så fall hvilken?

Hvem er slavene i verden i dag?

DE TI BUD

Finn bibelteksten i Bibelen og les den høyt i gruppa: 2. Mos 20,2-17 og 5. Mos 5,6-21

Samtale i gruppa

Er tekstene like?

Hva er konteksten rundt teksten om budene i begge skriftstedene?

Er det ti bud? Er budene like som i Luthers lille katekisme?

Les videre høyt i gruppa

Konteksten rundt budene i det gamle testamentet er at Israelfolket er på vandring gjennom ørkenen etter at de har flyktet fra fangenskapet i Egypt hvor de var slaver for Faraos. Moses leder dem mot «det lovede land» der det skulle være både fred, frihet og overflod. På veien mellom fangenskap og frihet, er folket misfornøyde. Det er spesielt Guds usynlighet som er problemet deres. Det ser vi i fortellingen når Moses er oppe på fjellet for å motta budene fra Gud. I Moses fravær, tar Aron ansvar og lager en gullkalv som folket kan tilbe som den gud som har ført dem ut av Egypt (2. Mos 32) Moses ble rasende og knuste både gullkalven og steintavlene som budene sto skrevet på.

Fortellingen om Israelfolkets vandring og budene, er fortellingen om gudsfraværet, gudsnærværet og gudsforståelsen. Folket ville ha en synlig gud, men de fikk budene, for Gud er usynlig i sitt vesen. Budene er den skjulte Guds måte å gjøre seg synlig på. Budenes innhold er allmenne, men gudsforståelsen som ligger bak budene er budenes autoritet og utgangspunkt. Vi skal leve rett med hverandre fordi Gud er Gud - livets skaper, usynlig for menneskene, men nærværene i alt som lever. Utgangspunktet for vårt liv med hverandre og vår relasjon til verden er at *vi ikke skal ha andre guder* enn den ene Gud som ingen kan se. Det er ved å elske den Gud som er skjult, at vi kan finne kjærligheten til våre synlige medmennesker.

Men Gud har et navn på jorden. Selv om vi ikke kan se Gud, kan vi vende oss mot ham i klage eller takk. I Guds navn, vårt språk om og til Gud, er den usynlige Gud nærværende. Men hvordan snakke rett om og til den Gud som ingen har sett? Det andre budet er et forbud mot å kontrollere Gud, mot å bruk Gud til egen gevinst. Vår bruk av Guds navn skal ivareta forskjellen mellom oss og Gud, og verne om Guds hellighet. Guds navn brukes bare rett når det brukes nedenfra.

Bibelens Gud er altså usynlig, og kan ikke kontrolleres eller settes under menneskene, det er en konsekvens av Guds sanne vesen. Men det er ikke en fraværende Gud. Bibelens Gud er nærværende og henvender seg til menneskene. Og menneskene skal vende seg mot den skjulte Gud. Men hvordan gjøres det? Det er her helligdagene får sin betydning. Fordi Gud er skjult, må det ryddes plass til vår lydhørhet

2. Mosebok 20,2-17 5. Mosebok 5,6-21

for Gud midt i våre liv, så vi kan fornyes i Guds kjærlighet og *til* den kjærlighet vi skal omgås hverandre med.

Samtale i gruppa

Hva tenker du om Guds nærvær og fravær?

Blir gudsbildet ditt utfordret av bibeltekstene?

På hvilken måte gjør vi som Aron i dag, og lager oss gudebilder som vi kan tilbe istedet for den usynlige Gud?

Les videre høyt i gruppa

Da Jesus ble spurt om hva som er det største budet i loven (Moseloven), svarte han: «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand. Dette er det største og første budet. Men det andre er like stort: Du skal elske din neste som den selv. På disse budene hviler hele loven og profetene.» (Matt 22,37-40). Her er det ingen motsetning mellom å elske Gud og elske sin neste. Det handler om hvordan du er i de relasjonene du som menneske permanent står i, uansett hva du måtte tenke om det. I Luthers forklaringer til de ti bud (se bakerst i Norsk salmebok s. 1265) er kjærligheten til Gud, utgangspunktet og begrunnelsen for kjærligheten vår til vår neste. Kjærligheten vår til Gud er skjult, kjærligheten til vår neste er konkret.

Samtale i gruppa

Hvordan elsker man Gud?

Hvordan elsker man sin neste?

Kan dere lage 10 konkretiseringer av budene om å elske Gud og sin neste i dag?

JESU FØDSEL OG FAMILIE

Finn bibeltekstene i Bibelen og les dem høyt i gruppa: Matt 1,18-25 og Matt 13,53-58

Samtale i gruppa

Er du overrasket over denne teksten – siden du kanskje kjenner best til fortellingen der Maria får budskap om Jesu fødsel fra engelen Gabriel?

Hvilket inntrykk får du av Josef?

Har du hørt om Jesu familie før? Hva tenker du om det?

Les videre høyt i gruppa

Jesu fødsel og barndom var ikke del av de eldste fortellingene om Jesus: de finnes ikke i Markus- og Johannesevangeliet. Fødsel og barndom var kjent stoff i antikke biografier, slik både Matteus (kap. 1-2) og Lukas (kap. 1-2) har det. Men det merkelige er at de er så forskjellige. Mens Maria og andre kvinner er viktige i Lukas' historie, står Josef i sentrum i Matteus fortelling. Han fremstilles som en typisk mann, der hans ære står på spill. Mannens ære og anseelse i samfunnet var knyttet til hans kontroll av kvinner og deres seksualitet. I dette patriarkalske samfunnet var ekteskap arrangert gjennom avtale mellom familiene. Derfor heter det at «Maria var lovet bort til Josef,» hun var da ung, og hun bodde fortsatt hos foreldrene. Men da det viste seg at Maria var med barn, som ikke var hans, var hans ære truet. Etter tradisjonen var han i sin fulle rett til å kreve skilsmisse og også erstatning. At han ville la det skje i stillhet, var uttrykk for at han var rettferdig og hadde omsorg for Maria. Men budskapet fra engelen forklarte at unnfangelsen av barnet ikke skyldtes at Maria hadde hatt sex med en annen mann, men at den var skjedd ved den hellige Ånd. Dermed var Maria frikjent, og derfor kan engelen si: «Vær ikke redd for å ta Maria hjem til deg som din kone.» Avslutningen av troløvelses-perioden skjedde ved at mannen brakte kvinnen inn i sitt hus, gjerne feiret med en fest, og dermed var ekteskapet etablert. Det er dette Josef gjør når han våkner av drømmen: han gjør det engelen hadde pålagt ham og «tok henne hjem til seg som sin kone,» men hadde altså ikke seksuell omgang med henne før etter Jesus var født. Dette hadde å gjøre med å bevare Marias og Jesu renhet.

Samtale i gruppa

Hvorfor var/er Jesus fødsel et så viktig tema?

Sammenlign denne fortellingen med fortellingen om budskapet til Maria i Lukas sitt evangelium Lukas 1,26-56. Hvem er de stemmene som snakker om Jesus? Og hvordan sier de forskjellige ting om ham?

Er det noe som virker som vanlig, kjent stoff, som alle kunne kjenne til, og noe som er «inside information?»

Evangeliet etter Matteus 1,18-25

Evangeliet etter Matteus 13,53-58

Les videre høyt i gruppa

Bak denne fortellingen ligger antakelig ryktene om at Maria fødte Jesus utenfor ekteskapet; det var en kjent anklage fra jødiske kilder, og noe som førte skam over Jesus. Fortellingen om engelen som forsikrer Josef om at Maria var blitt svanger ved den Den hellige ånd, var Matteus' forklaring på fødselen. Josef blir tiltalt som «Davids sønn,» det er en henvisning til tradisjonen om at Jesus var av Davids ætt, som bygger på Josef som «sosial far.» Budskapet fra engelen kommer akkurat i perioden mellom «trolovelsen» og etableringen av ekteskapet, der mannen tar kvinnen hjem til seg. Men når Matteus understreker at Josef ikke hadde sex med henne før Jesus var født, er det for å understreke at Jesus var blitt til ved Guds ånd. Det mirakuløse ved fødselen ble stadig sterkere understreket i kirken etter som tiden gikk. F.eks. at Maria var jomfru også etter fødselen (cf. Det apokryfe evangeliet Proto-Jakob, ca. 150 e.K.). Men dette blir motsagt av evangeliene, som alle forteller at Jesus hadde søsken, brødre og søstre. I Matteusevangeliet har brødrene også navn (merk forskjellsbehandlingen på brødre og søstre»). I Matteus 13,53-58 er det naboer på hjemstedet som bruker kjennskapet til Jesu familie mot ham, når han gir seg ut for profet. Dette er det eneste stedet der Josef dukker opp etter barndomshistorien, når Jesus kalles «tømmermannens sønn.» Men var Josef i live på denne tiden? Hvis vi sammenligner med Markusevangeliet, finnes ikke Josef der. Der er Jesus «sønn av Maria» og det er Jesus selv som kalles «tømmermannen», Markus 6,3. Der er det Maria som leder husholdet, noe som var ganske uvanlig. Kanskje ville Matteus rydde opp, og gjøre Jesu familie til en «skikkelig familie», med faren som overhode.

Samtale i gruppa

Betyr det noe for ditt syn på Det nye testamente at fortellingene om Jesu fødsel er så forskjellige?

Hvor viktig synes du fortellingen om Jesu unnfangelse ved Den Hellige Ånd er?

Er det mulig å tro på Jesus som «Guds sønn» uten den fortellingen, som i Markus- og Johannes-evangeliet?

Og se på Paulus, som snakker om at det er ved oppstandelsen at Jesus blir «stadfestet» som Guds sønn, Romerbrevet 1,3-4. Hvor mye i disse fortellingene tror dere er bilder, som ikke skal tas bokstavelig som biologi?

JESUS OG BARNA

Finn bibelteksten i Bibelen og les den høyt i gruppa: Mark 10,13-16

Samtale i gruppa

Hva handler denne teksten om for deg?

Hvilke ord og tema blir viktig for deg når du leser denne teksten?

Les videre høyt i gruppa

Denne teksten er en av de faste tekstene som alltid leses når et barn blir døpt i Den norske kirke. Den står i en sammenheng i Markusevangeliet hvor Jesus taler om helbredelse, skilsmisse og rikdom, og er en tekst som kommer litt midt inni fortellinger om Jesus som er på vandring fra et sted til det neste.

Fortellingen om barna som blir båret til Jesus, og om disiplene som ville vise dem bort, viser en Jesus som blir sint og irrettesetter disiplene. Det er ikke første gang Jesus er sint, men viktig å legge merke til at Jesus blir beskrevet med følelser. Som svar på sinnet trosser Jesus disiplene, og han legger hendene sine på barna og velsigner dem. Vi får ikke vite noe sted hvorfor disiplene ville hindre barna å komme frem til Jesus. Men det er ikke usannsynlig å tenke at disiplene ville beskytte eller prioritere for Jesus hvem som slapp til. Vi vet fra andre fortellinger at Jesus blir omringet av en folkemengde når han setter seg ned. De barna som blir brakt til Jesus er enten små barn, eller spedbarn.

Samtale i gruppa

Hva kan det bety å legge hendene på noen og velsigne dem?

Om Jesus ville bryte ned hierarkier med dette eksemplet, hva gjør det med vår teologi?

Les videre høyt i gruppa

Jesus svarer ikke bare ved å handle, men ved å fortelle de som står rundt at ingen skal hindre barna i å komme til ham, og at Guds rike tilhører slike som dem. Så fortsetter Jesus med å si at «den som ikke tar imot Guds rike slik som et lite barn, skal ikke komme inn i det». Og her etterlates det mye rom for fortolkning av hva dette kan bety.

Jesus og barna, som denne fortellingen har fått som overskrift av Bibelselskapet, er viktig av mange grunner, og er blitt en stor del av Den norske kirkes liturgiske praksis når det gjelder dåp. Teksten leses som en stadfestelse av barnedåp som ønsket og legitimt. Men fortellingen kan også ha andre motiver. Her underviser Jesus om hva Guds riket er, og Jesu inkluderer dermed barn i det religiøse fellesskapet.

Evangeliet etter Markus 10,13-16

«Guds rike» er i Markusevangeliet forstått som noe som er tilstede ved Jesu egen person, men det skal også komme en tid da det kommer i full styrke. Det er rimelig å anta at det ikke er barna i seg selv som er fokuset for Jesus, men barna som mennesker med manglende evne til å komme på egenhånd. For disse barna har blitt båret frem til Jesus.

Episoden hvor disiplene avviser barna blir derfor viktig for å vise at barna har en plass i Guds rike. Ikke bare skal de være eksempler, men alle må bli som barn igjen for å få del i Guds rike. Det blir en stadfestelse på at ingen mennesker kan klare seg selv, men alle trenger å bli løftet opp og frem.

Samtale i gruppa

Hva tenker du/dere at denne teksten forteller om Guds rike?

Hva kan det bety å ta imot Guds rike som et lite barn?

Hva endrer seg i teksten om vi bytter ut barn med andre type grupper i samfunnet?

Hvordan kan denne teksten leses som et forbilde for kristne?

Hvis denne fortellingen er et innlegg i hvordan å forstå dåp, hva gjør det med fortolkningen?

JESUS OG NIKODEMUS

Finn bibelteksten i Bibelen og les den høyt i gruppa: Joh 3,1-21

Samtale i gruppa

Dramatiser samtalen i flere omganger, la stemmebruken først gjøre Jesus ironisk, dernest Nikodemus, og så begge. Kan man avgjøre hva som har mest for seg?

Ironi spiller på motsetningen mellom en åpenbar og en skjult betydning, og mellom de manges valg av den åpenbare og de innviddes innsikt i den skjulte. Med hvilken rett kan vi identifisere ironi mellom tekstens samtaleparter? Hvilke lesninger av teksten rammes av ironi? Hvem er i så fall ironikeren?

Les videre høyt i gruppa

Dette er en av de mest kjente fortellingene i NT – og Nikodemus en av de viktigste av Johannesevangeliets bifigurer. Vi befinner oss også i sentrum for Johannes sin teologi. En nøkkeltematikk i tolkningen av teksten gjelder evangelistens bruk av misforståelser og ironi.

Nikodemus opptrer bare i Johannesevangeliet, her i kap 3, dernest i 7,50ff og 19,38-42. Det framgår av de tre stedene at Nikodemus var religiøst from og lærd (fariseer og lærer), hadde posisjon i samfunnet (rådsherre og lovkyndig) og var svært velstående (brukte en formue på myrra og aloe). Alle gangene han dukker opp, er han selv initiativtaker, og i alle initiativene er det former for positivitet overfor Jesus.

Nikodemus, som kan være en av de jødene som omtales i 2,23f, oppsøker altså Jesus om natta og innleder en samtale. Etter en stund å ha snakket forbi hverandre blir det enetale fra Jesu side. Nikodemus faller ut av synsfeltet, og Jesu budskap får en mer situasjonsløs karakter. Hva Nikodemus ønsket å oppnå med samtalen, framgår ikke. Det er Jesus som setter agendaen med sin respons. Og agendaen er frelse, å se/komme inn i Guds rike. Til det må man bli «født på ny» (uttrykket betyr også «født fra oven»), jf. Joh. 1,13. I en seinere replikk konkretiserer Jesus dette med at man må bli født av «vann og ånd» for å komme inn i Guds rike.

Dette leder til en framstilling av det som ofte kalles johanneisk dualisme, først uttrykt som motsetningen mellom «kjøtt» og «ånd», så som en motsetning mellom det jordiske her nede og det himmelske der oppe, og videre som motsetningen mellom mørke og lys, jf. det natlige ved Nikodemus' besøk. Uansett må alle disse uttrykksmåtene forstås som billedlige.

Når dette dualistiske skjemaet er på plass, skifter også det tematiske tyngdepunktet fra spørsmålet om menneskers frelse til spørsmålet om hvem Jesus er. Han er, hevder han selv, den eneste som overvinner

Evangeliet etter Johannes 3,1-21

avstanden, som stiger opp og stiger ned. Også dette er motiv som griper tilbake til prologen.

Samtale i gruppa

Se på dualismene og motsetningene i teksten og forsøk å gi en beskrivelse av det «universet» samtalen opererer med.

Lokaliser samtalepartene på hvert sitt sted i dette universet. Hva innebærer slike innplasseringer for synet på mennesker og deres eksistensielle situasjon (antropologi), hva innebærer de for forståelsen av Jesus (kristologi), og hva innebærer de for frelsesmulighetene (soteriologi)?

Prøv å oversette tekstens antropologi, kristologi og soteriologi til et annet, mer moderne verdensbilde.

Les videre høyt i gruppa

De mange andre misforståelsestekstene i Johannesevangeliet, f.eks. 2,18-22 eller 4,7-15, gir inntrykk av at Jesus aktivt *søkte* å bli misforstått, og at evangelisten, paradoksalt nok, så disse misforståelsesfortellingene som nødvendige for å formidle til sine lesere en rett forståelse av hvem Jesus var. Det at folk ikke tok imot ham, ikke gjenkjente ham, og stadig misforsto ham, viser, slik Johannes ser det, at Jesus ikke var av denne verden, at han hadde et annet og helt unikt opphav, at han var Logos, Sønnen av evighet.

På denne bakgrunnen tjener Nikodemus' ikke-forståelse som en demonstrasjon av hvem Jesus er. Hans argument om at det er umulig å tre inn i mors liv på nytt, reflekterer selvfølgelig hans egen forståelsessperre (som han deler med alle mennesker), men argumentet harmonerer også med Jesu påstand om umuligheten av å se/komme inn i Guds rike – med mindre man på mirakuløs måte (fra oven) blir født på nytt. Nikodemus' forståelse, som i visse henseender var feilaktig, viser seg dermed å være treffende i andre henseender.

Reformatorene Luther og Calvin fulgte den gjengse tolkning i oldkirka om at «å bli født på ny» handler om dåpen. I mye nyere utlegning har dette sakramentale forsvunnet. I stedet har man enten åndeliggjort og sagt at det handler om omvendelse eller om åndelig vekst, i begge fall ut fra det premiss at frelse er en «inside job», eller man har ment at det gjelder å slutte seg til menigheten og dens frigjørende prosjekt.

Samtale i gruppa

Hva er din egen forståelse av frelse, å se og å komme inn i Guds rike?

Hvordan endres din lesemåte av teksten hvis du vektlegger dåpen som inngang til Guds rike?

DEN BARMHJERTIGE SAMARITAN

Finn bibelteksten i Bibelen og les den høyt i gruppa: Luk 10,25-37

Samtale i gruppa

Hva handler denne lignelsen om?

Hvem er personene i denne lignelsen?

Hva er moralen i denne lignelsen?

Les videre i gruppa

I lignelsene møter vi ofte «arketyper», det vil si personer som symboliserer en rolle eller en posisjon mer enn de er individer. I denne lignelsen har vi tre slike «arketyper»: En «prest», en «levitt» og en «samaritan».

I dag er «samaritan» blitt et synonym for noen som handler godt og riktig. Å være en «samaritan» er å være «snill». Men Jesus fortalte denne lignelsen til en gruppe av jøder i Midtøsten for 2000 år siden. De hørte noe litt annet enn oss da Jesus fortalte dem denne lignelsen. For å forestille oss hvordan lignelsen hørtes ut for dem, må vi kjenne litt til hvem personene i teksten var for dem:

«Presten» i fortellingen var en slags biskop, eller en «eldste», i det jødiske samfunnet. Han hadde en høytstående stilling tilknyttet tempelet i Jerusalem.

«Levitten» hadde også en prest- eller tempeltjener-stilling ved tempelet i Jerusalem. De var ifølge tradisjonen etterkommere etter Josefs sønn Levi, og hadde fått sin spesielle stilling ved tempelet tildelt av Moses selv.

Disse to er altså respekterte menn med mye autoritet, både religiøst og sosialt. En jøde på Jesu tid ville tatt det for gitt at disse kjente til, etterlevde og forvaltet religionen og normene på riktig måte.

«Samaritaneren» derimot, har et annet utgangspunkt. På Jesu tid hadde det vært et 500 år langt fiendskap mellom jøder og samaritanere, helt siden disse gruppene sloss om landområder etter at jødene returnerte fra eksilet i Babylon. Både jøder og samaritanere ba til Jahve (som er det hebraiske navnet på Gud i Det gamle testamente), men de var dypt uenige på flere viktige punkter. Samaritanene anerkjente for eksempel bare de to første Mosebøkene, og hadde sitt hellig-sted på fjellet Gerisim – ikke i Jerusalem. Fra Jesu tid finnes det rapporter om flere dødelige angrep både fra samaritanere mot jøder og omvendt. Vi finner flere spor av denne fiendtligheten i Det nye testamente, blant annet tidligere i Lukas-evangeliet:

Evangeliet etter Lukas 10,25-37

[Jesus] sendte bud foran seg, og de dro av sted og gikk inn i en samaritansk landsby for å skaffe ham husly. Men der ville de ikke ta imot ham, fordi hans ansikt var vendt mot Jerusalem. Da disiplene Jakob og Johannes fikk høre dette, sa de: «Herre, vil du at vi skal by ild fare ned fra himmelen og fortære dem?» Men han snudde seg og talte strengt til dem. «Dere vet ikke hva slags ånd dere er av», sa han. «For Menneskesønnen er ikke kommet for å ødelegge menneskeliv, men for å frelse.»
(Luk 9,52-55)

Samaritanen er altså den siste i fortellingen som de jødiske tilhørerne vil forvente skal kunne fortelle dem noe om Guds vilje. Og det er en figur som tilhørerne er mer vant til å se på som en fiende enn en helt.

Samtale i gruppa

Hva handler denne lignelsen om?

Hva er moralen i denne lignelsen?

Hvis Jesus skulle fortalt denne lignelsen i Norge i dag – hvem ville fått rollene som henholdsvis prest, levitt og samaritan?

Hvis Jesus hadde kommet til Forbundet for å fortelle denne lignelsen i dag – hvem ville da fått rollene som prest, levitt og samaritan?

Les videre i gruppa

Prestene og levittene var ikke «fulltids ansatt» ved tempelet i Jerusalem. Tempeltjenesten gikk på omgang, noe som gjorde at prester og levitter stadig måtte reise til og fra Jerusalem. At mannen ble overfalt på veien mellom Jerusalem og Jeriko, impliserer at presten og levitten er på vei til eller fra tempeltjeneste. Ved slikt arbeid var det en rekke kultiske renhetsregler som måtte overholdes. Å komme i kontakt med et lik, ville for eksempel bety at de ville bli urene, og utelukket fra tempeltjeneste.

Samtale i gruppa

Hva betyr forståelsen av kultisk renhet for innholdet i lignelsen?

Hva har denne lignelsen å si oss om hva som er viktig for kristne eller for kirka i dag?

Hvordan forandret teksten seg når leser-perspektivet forandret seg?

Var det noe i teksten som forble likt når leser-perspektivet forandret seg?

Hva betyr dette for hvordan vi forstår bibel-tekster?

Er det mulig å finne en objektivt riktig forståelse av Bibelen?

JESUS HOS MARTA OG MARIA

Finn teksten i Bibel og les høyt i gruppa: Luk 10,38-32

Samtale i gruppa

Hva handler denne fortellingen om?

Hvem er personene i denne fortellingen?

Les videre i gruppa

Lukas er den av de 4 evangelistene som har bredest utvalg av Jesusfortellinger. Han har uttrykkelig ønsket å gå ekstra grundig til verks, for å vise bredden i Jesu gjerning. Jfr. Luk 1,1-4: «Mange har forsøkt å gi en fremstilling av det som er blitt oppfylt blant oss, slik vi har fått det overlevert av dem som helt fra først av var øyenvitner og tjenere for Ordet. Nå har også jeg bestemt meg for å gå nøye gjennom alt fra begynnelsen av og skrive det ned for deg i sammenheng, ærede Teofilos, så du kan vite at det er pålitelig, det du har fått opplæring i.»

Marta og Maria bodde sammen med broren Lasarus, i en landsby nær Jerusalem. Hjemmet ser ut til å ha vært et viktig støttepunkt for Jesus og hans omvandrende gruppe. De var neppe disipler av den typen som blir omtalt i 8,2f, da de ser ut til å være bofaste. Vi ser at Mesteren også i en hjemmesituasjon bruker tiden på å undervise om Guds rike.

Det er åpenbart Marta som er den ledende av de to. Det samme får vi inntrykk av i Johannes 11. Det er fristende å begynne å spekulere i de to personlighetstypene, hva som skiller dem fra hverandre. Den ene aktiv og den andre kontemplativ (lyttende), en «hører» og en «gjører». Men ingenting tyder på noe annet enn at begge har et nært forhold til Jesus og begge to er like viktige.

Fra de tidlige kristne kildene vet vi at en del mennesker forlot alt og fulgte Jesus. Her ser vi også at han hadde disipler som var bofaste og brukte sitt hjem til å støtte virksomheten sin.

Marta er den som betjener Jesus praktisk. Hun var «travelt opptatt med alt som skulles stelles i stand.» Ordet som brukes her er «diakoni». Det samme ordet kirken bruker om alt sitt praktiske, tjenende og sosiale arbeid.

«Marta» er hunkjønnsformen for ordet Herre («mar»). Det brukes blant annet om vertinne eller husfrue. Marta tar imot Jesu som en gjest. Hun forstår åpenbart rollen som Jesu vertskap, med den forpliktelse og det ansvar det førte med seg. Ordene «i huset sitt», er markert i bibel 2011, fordi det ikke står i de eldste håndskriftene.

Evangeliet etter Lukas 10,38-32

Maria, Martas søster, gjør en annen prioritering og setter seg hos Mesteren for å lytte. Det er noe klassisk jødisk ved Marias holdning. Hun viser sin glede ved å sitte ved en læres føtter.

Samtale i gruppa

Hva handler dette møtet om?

Hvem kjenner du deg best igjen i?

Hvis Jesus kom på besøk til Norge, i et hjem i dag – hva tror dere folk flest ville gjøre?

Hvis Jesus hadde kommet til Forbundet for å være sammen med dere – hvordan ville dere møte ham?

Les videre høyt i gruppa

Jesus avviser ikke Martas strev, men han påpeker at viktigere enn alt annet, er å høre Kristi ord. Det var påfallende at Jesus lot en kvinne ta på seg en disippelrolle. God mat og fellesskapets bordglede avvises ikke. Det er gode ting, men den gode del er Jesu undervisning, åpenbaring fra Gud.

Samtale i gruppa

Hvordan kan du i ditt liv få en rett balanse mellom det komtemplative (lyttende) og det aktive?

Hva har denne fortellingen å si oss om hva som er viktig for kristne eller for kirken i dag?

Hvordan forandret teksten seg når leser-perspektivet forandret seg?

Var det noe i teksten som forble likt når leser-perspektivet forandret seg?

Hva betyr dette for hvordan vi forstår bibel-tekster?

Er det mulig å finne en objektivt riktig forståelse av Bibelen?

IKKE HERSKE, MEN TJENE

Finn bibelteksten i Bibelen og les den høyt i gruppa: Matt 20,20-28

Samtale i gruppa

Hvem møter vi i denne teksten?

Hvilket inntrykk får du av Jesus i fortellingen?

Hvordan er de ytre rammene?

Hvilke følelser skapes i deg når du leser teksten?

Les videre høyt i gruppa

Denne teksten er hentet fra Matteusevangeliet. Matteusevangeliet ble antakelig skrevet mellom 75-90 etter Kristus. Matteus står først av evangeliene, trolig fordi det i den tidlige kristendom av mange ble regnet som det eldste. Evangeliet var også det som ble mest brukt i den første kristne kirke og som i størst grad henvender seg til jødene.

I denne teksten møter vi Sebedeussønnene, Jakob og Johannes, og deres mor. Brødrene var to av de tolv disiplene til Jesus. De var fiskere, akkurat som Peter og broren hans, og de var noen av de første som forlot alt for å følge Jesus. Brødrene Jakob og Johannes er sønnene til en mann som het Sebedeus. Derfor blir de i evangeliene kalt for Sebedeus-sønnene. Jakob og Johannes er ikke bare blant de første disiplene vi hører om, de er også noen av dem vi hører mest om. Sammen med Peter blir de beskrevet som de som sto Jesus nærmest. Johannes blir også antatt å være «den disippelen Jesus elsket.»

Moren til Jakob og Johannes kommer til Jesus og stiller et spørsmål på vegne av sønnene sine. Hun trygler Jesus på sine knær «si at disse to sønnene mine kan sitte ved siden av deg i ditt rike, den ene på høyre siden og den andre på venstre side». På denne tiden fantes det fyrster, stormenn og husherrer som styrte menneskene rundt seg med hard hånd og som undertrykte folk. Man måtte gjøre seg fortjent til, eller være født til, posisjon og stand. Men Jesus sier: Sånn skal det ikke være blant dere. Slik skal det ikke være blant mine disipler, mine etterfølgere. Den som vil være stor blant dere, skal være tjener. Samtidig avviser Jesus Sebedeussønnene sin mor. Han sier: «det er ikke opp til meg å avgjøre hvem som skal sitte ved min høyre og venstre side. Den saken ligger hos Gud.»

Evangeliet etter Matteus 20,20-28

Samtale i gruppa

Hvorfor tror dere Sebedeus-sønnene sin mor spør om hvilken plass sønnene skal ha i Guds rike?

Hva betyr det når Jesus sier: «Hvem som skal sitte ved min høyre eller venstre side, er det ikke min sak å avgjøre. Der skal de sitte som min Far har gjort i stand for»?

Hva mener Jesus når han sier: «Den som vil bli stor blant dere, skal være tjeneren deres»?

Les videre høyt i gruppa

I et samfunn er det noen som bestemmer, sånn er det og sånn bør det være. Teksten peker på at spillereglene alltid må være slik at flest mulig blir hørt. Spillereglene må ivareta alle uansett stilling og stad, uansett bakgrunn og posisjon, uavhengig av kjønn, legning, farge og funksjonsnivå. Når Jesus formidler viktigheten av å tjene, peker han på en grunnholdning. At jeg er ikke mer verdt enn deg. Du er ikke mer verdt enn meg. Uavhengig av posisjon. At det å tjene i denne sammenhengen må forstås som det å ville hverandre vel. Det er viktig at dette ikke må tolkes dit hen at man skal være selvutslettende. For det å tjene andre er ikke det samme som å si at jeg eller du ikke er viktig, tvert i mot.

Vi vet at vi lever i en verden der dette praktiseres ulikt, både her til lands og i andre steder av verden. Derfor er det viktig å vise solidaritet med alle dem som kjemper for livet, som lever i ufred, som flykter, som jobber under uverdige forhold og som opplever at deres stemme ikke blir gitt mulighet til å bli hørt.

Samtale i gruppa

Hva er det å ha en tjenende grunnholdning?

Hva er forskjellen på å være tjenende og selvutslettende?

På hvilken måte kan vi som fellesskap legge til rette for at flest mulig blir hørt?

Hva kan vi gjøre dersom dette ikke skjer?

GUD OG KEISEREN

Finn bibelteksten i Bibelen og les den høyt i gruppa: Matt 22,17-22

Samtale i gruppa

Hva slags type samtale er egentlig dette? Hvordan opplever du tonen i den? Hva tenker du at den handler om? Hvem er det som kommer til Jesus og stiller det innledende spørsmålet? Hvorfor gjør de det?

Det er åpenbart at fariseerne og de skriftlærde kommer til Jesus med onde intensjoner. På hvilken måte klarer han å snu situasjonen til sin egen fordel?

Les videre i gruppa

Denne samtalen er den siste i rekken av en serie stridssamtaler Jesus er i. Han er Jerusalem i siste uken av sitt liv – den som vi gjerne kaller den stille uke. Men for Jesus var den alt annet enn stille. Den starter med inntoget i Jerusalem og fortsetter med at Jesus rydder tempelplassen og velter pengevekslernes bord, helbreder lamme og blinde, mens barna roper i helligdommen: Hosianna, Davids sønn. Til stor irritasjon for overprestene og de skriftlærde. Han underviser på tempelplassen, og de samme folka stiller spørsmål ved hans fullmakt til å gjøre alt dette (Matt 21, 23). Det er noen som opplever seg trua av det Jesus gjør og måten han blir tatt imot på.

Jesus svarer dem med å fortelle tre lignelser – som både direkte og indirekte kommer med skarp kritikk mot den religiøse eliten. De skjønner at det er dem han sikter til, og vil gjerne pågripe han, men de er også redde for den støtten Jesus har fått hos folket. Derfor går de verbalt til angrep istedenfor; er det tillatt å betale skatt til keiseren?

Det handler om forholdet mellom Gud og keiseren, mellom religion og politikk. Uansett hva Jesus svarer på dette spørsmålet, blir det feil. Sier han ja, får han problemer med folket som raser over romernes skattepress og svarer han nei, kommer han på kant med øvrigheta. Men Jesus skjærer gjennom og samtalen tar en ny vending.

Han ber ganske enkelt om å få se bildet av den mynten de betaler sin skatt med. Keiserens bilde og navn på mynten var tegnet på eiendomsrett. Hele det romerske imperiet var skapt i hans bilde. Dermed kartlegger Jesus rammene for keiserens makt. Han regjerte fra Det kaspiske hav til Atlanterhavet. Hele imperiet var formet i hans mønster. Det var grunnlagt på makt og undertrykkelse: økonomisk, politisk og militært. Men der gikk også grensen.

Jesus er som vanlig en luring. De som spurte hadde denne mynten fordi de hadde tjent seg rike ved å

Evangeliet etter Matteus 22,17-22

samarbeide med keiseren og den romerske okkupasjonsmakta. Det var disse pengene de brukte i sin handel på tempelplassen. Når de selv profiterte på og så å si hadde latt seg fange inn av keiserens økonomiske system, hvorfor skulle de ikke betale de avgiftene systemet krevde?

Samtale i gruppa

Fikk de svar på spørsmålet sitt om det er tillatt å betale skatt til keiseren? Hva mener Jesus når han sier at de skal gi keiseren det som tilhører keiseren og Gud det som tilhører Gud? Hva er det som tilhører keiseren? Hva er det som tilhører Gud?

Hvorfor forlater de han og går sin vei?

«Det som tilhører Gud ...» Ofte blir det forstått som en enkel fordeling. Gud får det som er igjen når keiseren og øvrigheta har fått sitt. Det åndelige. I vår tid har det blitt brukt til å redusere kirka sitt virksomhetsområde til innvortes bruk. Er det virkelig det Jesus mener? Eier Gud bare det som foregår i en lukket verden av åndelighet og fromhet, Bibelen, bønner, fellesskapet og brødsbrytelsen – det som tradisjonelt regnes som «religion»? På hvilken måte går Jesus i rette med dette synet?

På samme måte som keiseren hadde sitt bilde og navn på mynten som et tegn på eiendomsrett, har Gud satt sitt bilde og navn på hvert enkelt menneske. Bibelen kaller dette f å være skapt i Guds bilde. Det betyr at alle mennesker er like mye verdt – og at Gud bryr seg om alle sider ved menneskelivet. Når kirka står opp og tar parti for de svake i samfunnet og påpeker urett, blir hun ofte beskyldt for å være politisk. Spesielt av de som føler seg truffet av kritikken. I lys av dette og teksten vi nettopp har jobbet med; på hvilken måte kan kirkas oppdrag også være politisk?

BRØDUNDERET – JESUS METTER 5000

Finn teksten i Bibelen og les den høyt i gruppa: Mark 6,30-43

Samtale i gruppa

Hva er din første reaksjon når du hører/leser denne fortellinga?

Hva syns du er fint og hva syns du er vanskelig i teksten?

Beskriv de forskjellige aktørene i fortellinga.

Les videre høyt i gruppa

Dette er en tekst med mytisk preg. Dvs. at den ikke er en klassisk myte som handler om guder og overnaturlige skikkelser. Det som fortelles skjer innenfor en vanlig menneskelig og historisk ramme samtidig som den sprenger grensen for det realistiske. Fortellinga om brødunderet, og mange andre underfortellinger vil på den måten få fram både at Jesus var et vanlig menneske, bundet at tid og sted, og samtidig si noe om Jesus sitt guddommelige oppdrag. Derfor er det viktigste poenget å finne ut av i møtet med en slik tekst hva den vil få fram om hvem Jesus var/er, og *ikke* en diskusjon om dette virkelig kan ha hendt.

Det er vanlig å skille mellom to typer under: 1. helbredelsesunder og 2. naturunder. Brødunderet er et naturunder. Noe av det som særpreger naturunderne er at målgruppa for dem er de som allerede tror på Jesus, selv om det er mange som «opplever» det som skjer. Ved brødunderet er det særlig to ting som viser dette: 1) Det sies ingenting om folkets reaksjon på det som skjer. Det er kun apostlene som vet hvordan denne maten er blitt til. 2) Her kalles Jesu nærmeste venner for «apostler». Vi kan tenke at Markus bruker «disipler» og «apostler» om hverandre for å få litt språklig variasjon. Men det er neppe tilfellet. Det er et bevisst teologisk valg av forfatteren at han her skriver «apostlene». Det brukes bare en gang til hos Markus og det er i kap. 3,14 der han peker ut «de tolv». Og Jesus gir disse i oppdrag å gjøre det samme som han. (Se også kap. 6,7) Det er disse tolv som er «målgruppa» for brødunderet. Jesus sine aller nærmeste. Markus vil at de som leser eller hører evangeliet hans skal identifisere seg med «apostlene». Brødunderet skal være en trosstyrkende fortelling for menigheten: Jesu er den han gir seg ut for å være. Jesus viser oss hvordan Gud er.

Samtale i gruppa

Opplever du fortellinga om brødunderet mer vanskelig enn trosstyrkende?

På hvilken måte hører/leser vi som lever i Norge i dag denne teksten på en annen måte enn dem som lever i en flyktningeleir f.eks. i Syria eller enn dem som levde i Europa f.eks. på 1200-tallet?

Evangeliet etter Markus 6,30-43

Les videre høyt i gruppa

Det er alltid viktig å se på hvilken sammenheng (kontekst) det tekstavsnittet vi leser står i. Og det finnes mange forskjellige kontekster for et tekstavsnitt. Det som følger etter fortellinga om brødunderet er at Jesus gikk på vannet (6,45-52). Der kommer det en interessant kommentar knyttet til brødunderet: «de var helt ute av seg av forundring, for de hadde ikke fått forstand av det som var skjedd med brødene; hjertene deres var harde.» Én måte å forstå denne kommentaren på er at forfatteren av evangeliet nærmest ser på leseren med et lurt smil og sier: Ser dere hvor trege og dumme selv apostlene var, – men så dumme er ikke dere. Det nærmer seg ironi. Forfatteren vil at leserne skal tenke at vi vet i alle fall hvem Jesus er. Men Markus spiller med denne kommentaren også på andre assosiasjoner: de harde hjertene. Akkurat som Israelsfolket klaget til Moses at de var uten vann og brød etter at han hadde ført dem ut av Egypt og ut i ørkenen, så har folket kommet etter Jesus ut på «et øde sted». Og akkurat som Gud ga folket vann fra klippen og manna fra himmelen (2. Mosebok kap. 15-16), gir Jesus folket den maten de trenger. Jesus er guds-åpenbareren på samme måte som Moses. Evangeliet setter Jesus inn i denne konteksten.

En annen kontekst for vårt tekstavsnitt er knyttet til v. 41: «Så tok Jesus brødene, løftet blikket mot himmelen, ba takkebønnen, brøt brødet i stykker og ga til disiplene....». Dette gir klare assosiasjoner til det siste måltid med disiplene og nattverden: «Mens de holdt måltid, tok han et brød, takket og brøt det og ga dem....» (kap.14,22). På den måten ser vi at brødunder-fortellinga både peker bakover og framover: Den viser at Jesus er en sann israelitt eller jøde. Han er ikke en falsk profet. Samtidig peker den framover mot den kristne menighet og gir betydning og innhold til deres gudstjenester som har nattverden som sentrum.

Samtale i gruppa

Mat i ødemarken: Hvordan kan troen gi styrke når man sliter i livet?

Hva betyr det for deg å delta i nattverden?

Kan fortellinga om brødunderet gi nye perspektiv på innholdet i nattverdfeiringa.

ARVESYND

Finn teksten i Bibelen og les den høyt i gruppa: Rom 5,12-19

Samtale i gruppa

Hva er kontrastene Paulus etablerer i teksten?

Hvilke teologiske begreper er i sving?

Går det an å tegne denne teksten, evt lage et slags regnestykke av den?

Går det an å tegne opp en kronologi, en rekkefølge?

Går det an å plassere deg selv inn i den frelseshistorien Paulus beskriver?

Les videre høyt i gruppa

Paulus har skrevet Romerbrevet. Han var en jødisk skriftlærd som motarbeidet Kristus-tilhengerne, og møtte ikke Jesus mens han levde. Men ifølge Apostlenes gjerninger fikk Paulus et overraskende møte med (den oppstandne) Jesus da han var på vei til Damaskus. Som kristen dro Paulus ut på flere misjonsreiser og grunnla menigheter i Lilleasia og Hellas. Han skrev også brev til menighetene, og flere av disse finner vi i Det nye testamente. Romerbrevet er antakelig skrevet så tidlig som år 58 e. Kr, til menigheten i Roma. Med det er det blant Det nye testamentets eldste skrifter.

I brevet utlegger Paulus Israels betydning i Guds frelsesplan, og utvider begrepet Guds folk til potensielt å gjelde alle mennesker. Brevet var med andre ord en viktig teologisk brikke for å gjøre kristendommens nedslagsfelt større enn jødedommens. I kapittel 2 skriver Paulus: «For Gud gjør ikke forskjell på folk.» Dette er et nesten ubegripelig radikalt utsagn fra Paulus. Han anså seg antakelig fortsatt som jøde og levde etter Moseloven og dens strenge skiller mellom innenfor og utenfor, rett og galt, rent og tabu. Like fullt er ikke kristendommen betinget av jødisk tro eller praksis for Paulus.

Martin Luther baserte mye av sin teologi på en nærlesing av Romerbrevet. I dag leses det både av teologer, filosofer, politiske teoretikere – og ikke minst, av alminnelige bibellesere.

Store deler av teksten er orientert rundt spørsmål om synd og rettferdiggjørelse. Hva er det som frelser? Hva er nødvendig, og hva er det ikke? Paulus ser synden som menneskets grunnproblem, og loven som Guds første løsningsforsøk. Men menneskene klarer ikke å holde loven. Verken hedninger – altså ikke-jøder – eller jøder kan klare å rettferdiggjøre seg selv. Alle er, med andre ord, skyldige. Og så skjer det avgjørende: Ved troen på Jesus Kristus gir Gud mennesket rettferdighet. Det er altså ikke noe man kan gjøre seg fortjent til ved gode gjerninger, det er noe som Gud gir.

Paulus' brev til romerne 5,12-19

Luther sto i tradisjonen etter en av oldkirkas store teologer, Augustin. Luther var augustinermunk, og det er lett å se påvirkningen det har på teologien hans. For Augustin var arvesynd et nøkkelbegrep. Han mente intet menneske kunne unngå å leve under synden, fordi vi så å si smittes av et syndig begjær når vi unnfanges. Men ordet arvesynd tilslører egentlig Luthers forståelse av ordet. Det engelske begrepet, original sin, er kanskje bedre: Det vi kaller syndefallet var den første synd, all påfølgende synds far og mor. Synden er altså ikke noe vi arver, men et vilkår for menneskelivet. Fordi vi lever etter fallet, lever vi under de vilkårene som fallet skapte.

Samtale i gruppa

På hvilken måte har vi noe felles med Adam?

Må arvesynd handle om nedarvet synd?

Finnes det andre måter å tenke om det fellesmenneskelige på?

Hvordan kan vi snakke godt om synd i dag? Hvordan setter vi ord på alt som ikke er bra? Er det mulig å leve uten synd?

Hvor er Eva i denne fortellingen?

Har Eva og Adam levd, og har det betydning?

KVINNER I PAULUSBREVENE

Finn bibeltekstene i Bibelen og les dem høyt i gruppa:

Rom 16,1-7

1 Kor 11,4-5

1 Kor 14,33-35

Samtale i gruppa

Hvilke roller forstår du det som at kvinnene har i den første teksten? (Hva er en diakon? Hva slags roller har de andre? Menighetsledere, misjonærer, vertskap, martyrer?)

Hvilke begrensninger pålegger den andre og tredje teksten disse kvinnene?

Les videre i gruppa

I antikken var det relativt vanlig å skrive bøker og tekster under navnet til kjente historiske/bibelske figurer. Dette var for å gi ekstra tyngde til budskapet man ville få frem. Det er akademisk konsensus (enighet) blant bibelforskere om at ikke alle brevene vi kjenner som Paulus-brev er skrevet av Paulus selv. Brevet til Korint er regnet som et av brevene Paulus skrev selv. Men avsnittet om at kvinnene skal tie, er antagelig skrevet inn av en senere forfatter. Dette understøttes av at avsnittet er skrevet inn på forskjellige plasser i brevet i de tidligste håndskrevne kopiene vi har.

Samtale i gruppa

Hvorfor har disse tekstene så forskjellige kvinnesyn? Tror dere at de kan være skrevet av samme forfatter?

Hvis ikke alle brevene er skrevet av Paulus, hva gjør det med hvordan du oppfatter teksten? Gjør det noe med hva du tenker om Paulus som teolog?

Les videre i gruppa

Paulus-brevene er skrevet som leilighetsbrev, det vil si at Paulus skriver de som respons på noe som har skjedd i menigheten, eller for å oppnå noe.

Samtale i gruppa

Kan dere se for dere noen situasjoner som førte til at den senere forfatteren ønsket å begrense kvinnes rolle i menigheten? Hva kan ha skjedd i mellomtiden? (Hvilken rolle hadde kvinnene i det romerske samfunnet som omga dem? Hvordan ville det ta seg ut om en liten religiøs sekt «ikke hadde kontroll over kvinnene sine»?)

Hvis du er aktiv eller går på gudstjenester i en menighet: Hvilke roller har kvinner i menigheten du tilhører? Er det forskjell på hvilke oppgaver kvinnelige og mannlige frivillige påtar seg?

Er menigheten din opptatt av at det er mangfold blant de som feirer gudstjeneste? (Alder, kjønnsuttrykk, etnisitet, funksjonsnivå?) Bør menigheter gjøre noe for å ha mangfold blant de som feirer gudstjeneste, og i så fall, hva?

NATTVERDFELLESSKAP

Finn bibelteksten i Bibelen og les den høyt i gruppa: 1 Kor 11,23-26

Samtale i gruppa

Noen i gruppa kan være fortrolig med å delta i nattverdmåltid, andre er kanskje fremmed og spørrende til det. Del gjerne erfaringer og spørsmål omkring nattverden.

Er nattverdfeiringen en viktig del av gudstjenesten?

Kreves det noe spesielt av oss for å kunne delta?

Les videre høyt i gruppa

Teksten vi tar utgangspunkt i, er fra Paulus første brev til menigheten i Korint. Det er skrevet ca år 55, under Paulus andre misjonsreise. Han er informert om konflikter, uenighet og splittelse i menigheten. Det kommer også til uttrykk i deres nattverdfeinging. Det var da vanlig å feire nattverd i direkte tilknytning til et felles måltid. Paulus kritiserer hvordan korinterne ikke deler med hverandre, og så holder han fram for dem overleveringen om hvordan Herren delte ut brødet og vinen mens disippelflokken var samlet.

Nattverden er tema flere steder i Det nye testamente. Hos alle de tre «synoptiske» evangelistene finner vi innstiftelsen av nattverden i forbindelse med påskemåltidet som Jesus spiser sammen med de 12 disiplene. (Se Mark14,17-25, Matt 26,17-29, Luk 22,14-22). Det jødiske påskemåltidet ble feiret til minne om at israelittene ved Guds hjelp ble ført ut fra trelldommen i Egypt, og Gud så innstiftet en pakt med sitt folk. Den jødiske påskefeiring rommet såvel påskemåltid i hjemmet som påskeoffer i templet. I Jesus sitt påskemåltid med disiplene, innstifter Jesus en ny pakt. Vi ser at paktstanken er knyttet til det som skjedde i forbindelse med påskemåltidet, og særlig til delingen av Jesu blod, som uttrykk for hans (offer)død. I 1. Korinterbrev finnes ikke noen utførlig beskrivelse av påskemåltidet, bare det som konstituerer den nye pakten som Jesus innstifter.

Tanken om at en ny pakt skal komme, finner vi allerede i Det gamle testamente (Se Jeremia 31, 33ff). I Romerbrevet kap 11, 27ff og 2. Kor 3, 6ff skriver Paulus om den nye pakten, som ikke bygger på bokstav, men på Ånd, «og hvor Herrens Ånd er, er det frihet.» Den nye pakt bygger grunnleggende på Jesu liv, død og oppstandelse. Det er for snevert å tenke at nattverden utelukkende handler om tilgivelse for den enkeltes synder, slik den ofte blir tolket. I Johannesevangeliet 1,29 sier døperen Johannes om Jesus: «Se der er Guds Lam, som bærer verdens synd.» Dette større perspektivet løftes fram i nattverdsfeiringen når man synger: «Du Guds lam, som bærer verdens synder, miskunne deg over oss/gi oss din fred». Pakten i Jesu navn åpner for et forsonet forhold til Gud, til oss selv og vår neste, og til tjeneste i den verden som er elsket av Gud.

Pulus' første brev til korinterne 11,23-26

Samtale i gruppa

Tekstene vi har lest sier oss noe om hvordan Jesus knytter disiplene til seg gjennom nattverdmåltidet. Gjelder dette også oss når vi innbys til å delta i nattverd?

Kan nattverden være med å styrke oss i vårt engasjement for verden?

Les videre høyt i gruppa

Paulus bruker uttrykket «til minne om». Hos evangelistene brukes «til minne om» bare én gang hos Lukas. Ellers lyder ordene slik: «Ta imot og spis! Dette er min kropp!» Og: «Drikk alle av det! For dette er mitt blod, paktens blod ...» Det er rimelig å forstå det slik at også selve nattverd-handlingen kommer nær gjennom «minnet» (gr. «anamnesis»).

De reformerte kirkene tolker nattverden som et minnemåltid, der brød og vin symbolsk skal minne om det som skjedde da Jesus innstiftet nattverden. I den romersk-katolske kirke blir brød og vin, ved prestens innvielse (konsekrasjon), til Jesu legeme og blod. Menighetens lemmer mottar det innviede brødet, bare presten drikker vinen. Den lutherske forståelsen er at det innviede brødet og vinen i selve handlingen er Jesu legeme og blod, men uten at elementene fysisk endres. Det er et faktum at det er ulike tanker i de forskjellige kirkesamfunnene om på hvilken måte Jesus Kristus er til stede i nattverdsfeiringen. Større problemer skaper det at ikke alle kirkesamfunn godtar deltakelse ved sin nattverdfeiring av noen som tilhører en annen bekjennelse. Det er en økumenisk utfordring!

Samtale i gruppa

Hvor viktig er det om vi finner fram til felles forståelse og formuleringer i spørsmål om Jesu Kristi nærvær i brødet og vinen i nattverden?

Er det akseptabelt i noen tilfeller å «sabotere» grensene for hvem som kan delta i de ulike kirkesamfunns nattverdfeiring?

Samtidig som kirkebesøket i vårt land (og i Europa) har hatt en fallende tendens, øker interessen for nattverd. Den praktiseres oftere, aldersgrensen for barn er borte, konfirmantene ønskes velkommen. Hva kan være grunnen til en økt sans for nattverden?

ELSK DERES FIENDER

Finn teksten i Bibelen og les den høyt i gruppa: Luk 6,27-36

Samtale i gruppa

Hva er din første reaksjon etter å ha lest/hørt teksten?

Hvilke deler av teksten hefter du deg mest ved?

Hva handler denne teksten om?

Hvordan samsvarer påbudene her med vanlig moraloppfatning i dag?

Les videre i gruppa

Denne teksten inneholder en serie radikale påbud eller etiske retningslinjer for hvordan vi skal oppføre oss mot vår neste. Jesus gir to argumenter for disse budene: Det ene er det som kalles den gyldne regel – «som dere vil at andre skal gjøre mot dere, slik skal dere gjøre mot dem» (31). Det andre er at det er sånn Gud er – Gud er barmhjertig og god mot de utakknemlige og onde (35-36). Dermed blir denne teksten en slags utfyllende forklaring til Det dobbelte kjærlighetsbudet (Matt 22:37-39). Det gjør også teksten både til etiske påbud, og til et gudsbilde. Vi får vite at Gud er barmhjertig og god mot de onde, og at Gud vil at vi skal være det samme.

Samtale i gruppa

En verden der alle hadde fulgt disse reglene, ville vært et godt sted. Er dette rimelige krav i en verden der nesten ingen følger dem?

Viser disse budene barmhjertighet mot den som blir utsatt for overgrep?

Hvordan ser denne teksten ut fra overgriperens perspektiv? Gir den «fullmakt» til å fortsette med overgrepene?

Les videre i gruppa

I Matteus' gjengivelse av denne forkynnelsen, gjøres det et poeng ut av hvilket kinn man blir slått på. Her sier Jesus «Om noen slår deg på ditt høyre kinn, så vend også det andre til» (Matt 5:39). Dette er signifikant fordi det indikerer at man blir slått med venstre hånd. Venstrehånda ble ansett som uren. Det var sånn man slo slaver eller andre som stod tydelig under en på den sosiale rangstigen. Å vende venstre kinn til, innebærer på et vis et krav å bli møtt som likestilt – «skal du slå meg, får du slå meg som du slår en fri mann!»

Evangeliet etter Lukas 6,27-36

I Lukas' gjengivelse kommer ikke dette fram. Samtidig har Lukas en tydeligere «politisk» ramme rundt påbudet sitt. Rett før denne teksten kommer saligprisningene som slår fast at gudsriket tilhører de fattige og utstøtte – og så «veropene» over de rike og mektige: «Men ve dere rike, dere har alt fått deres trøst. Ve dere dere som nå er mette, dere skal sulte. Ve dere som nå ler, dere skal sørge og gråte.»

Samtale i gruppa

Endrer teksten seg når man får med det sosiale perspektivet med brodd mot de rike og mektige? Hvordan forstår dere profetiene om at de som er mette skal sulte osv, sammen med at Gud er barmhjertig og god mot de utakkneilige og onde?

Les videre i gruppa

Det palestinske Kairosdokumentet er et rop til verden fra de palestinske kirkene om at de må få hjelp i kampen mot den israelske okkupasjonen og undertrykkelsen. Her diskuteres kravet om å elske sin fiende. Blant annet heter det:

«Det er en rettighet og en plikt for en kristen å yte motstand. Men det må være motstand utført med kjærlighetens logikk. På denne måten er det en kreativ motstand, for den må finne medmenneskelige metoder, som involverer medmenneskeligheten hos motstanderen. Å se Guds ansikt i motstanderens ansikt betyr å ta stilling i lys av denne visjonen om aktiv motstand, for å stoppe urettferdigheten og gjøre det nødvendig for overgriperen å avslutte sin aggresjon, for slik å oppnå det ønskede mål, som er å få tilbake landet, friheten, verdigheten og uavhengigheten.» (Kairos Palestina, kap. 4.2.3)

Samtale i gruppa

Hvordan synes dere dette stemmer overens med Lukas-teksten dere leste?
Synes dere teksten hos Lukas maner til motstand eller passivitet overfor urettferdighet?

Takk til alle som har bidratt med sine teologiske
refleksjoner og bibelkunnskap!

Forfatterregister

Om å lese bibeltekster: Jon Kristian Smidt | Bibelsyn og bibelbruk: Trond Skard Dokka | Skapelse: Hans Kristian Solbu | Syndefall: Hans Kristian Solbu | Gud ødelegger sitt skaperverk: Sara Moss-Fongen | Regnbuens pakt: Sara Moss-Fongen | Guds navn: Bjørn Olav Grüner | Innflytteren som bor hos dere: Torkil Hvidsten | De ti bud: Ingvild Yrke (inspirert av boka «Vendepunkt» av Trond Skard Dokka) | Jesu fødsel og familie: Halvor Moxnes | Jesus og barna: Katrine Intelhus Lind-Solstad | Jesus og Nikodemus: Trond Skard Dokka | Den barmhjertige samaritan: Torkil Hvidsten | Martha og Maria: Hilde-Anette Løvenskiold Grüner | Ikke herske, men tjene: Camilla Winsnes | Gud og keiseren: Beate Iren Lerdahl | Brødunderet – Jesus metter 5000: Hans Kristian Solbu | Arvesynd: Åste Dokka | Kvinner i Paulusbrevene: Marte Holm Simonsen | Nattverdfellesskap: Anders Mikal Holen | Elsk deres fiender: Torkil Hvidsten

Norges Kristelige Studentforbund (NKS) er en landsomfattende økumenisk studentorganisasjon som ble stiftet i 1899. Vi baserer vårt arbeid på NKS' formålsparagraf:

Norges kristelige studentforbunds formål er å vekke og styrke kristen tro og identitet blant studenter, barn og unge, samle dem om arbeid for Guds rike, blant annet gjennom gudstjenesteliv, sosiale, politiske og kulturelle oppgaver til en felles innsats for fred, rettferdighet og likestilling.

Teologisk refleksjon er viktig for NKS' virksomhet. Vi ønsker å ha et avslørende og maktkritisk blikk på den teologiske debatt, og forsøke å se den fra flere perspektiver. Evangeliet taler ulike språk til ulike mennesker til ulike tider. Derfor er kontekstualisering av teologien i menneskers livssituasjoner viktig. NKS skal være en plattform for åpen debatt og dialog der spørsmålene er viktigere enn svarene.

Vi ønsker å være et sosialt og åndelig fristed hvor studenter og andre interesserte kan delta som hele mennesker, et rom hvor tro kan møte erfaringene fra hverdagen. Vi ønsker å stimulere til refleksjon og samtale om tro og tvil og om teologiske og samfunnsmessige spørsmål. Vi ønsker å utfordre etablerte sannheter.

